

SACRAMENTUM CARITATIS

Svatý otec Benedikt

V překladu České sekce Vatikánského rozhlasu

ÚVOD

1. Svátost lásky[1]: Nejsvětější svátost je darem, kterým Ježíš Kristus dává sám sebe tím, že zjevuje nekonečnou lásku Boha ke každému člověku. V této obdivuhodné svátosti se ukazuje největší láska, která pobádá dát svůj život za své přátele? (Jan 15, 13). Ano, Ježíš miloval svoje až do krajnosti? (Jan 13, 1). Tímto výrazem evangelista uvádí gesto nesmírné pokory, které Ježíš vykonal: Dříve než za nás umřel na kříži, uvázal si kolem pasu lněnou zástěru a umyl učedníkům nohy. Stejným způsobem nás Ježíš stále miluje ve svátosti eucharistie: až do krajnosti?, až k darování svého těla a své krve. Jaký úžas musel zachvátit srdce apoštolů tváří v tvář gestům a slovům Pána během Poslední večeře! Jaký údiv musí vzbudit v našem srdci eucharistické tajemství!

Pokrm pravdy

2. V oltářní svátosti jde Pán vstříc člověku stvořenému k Božímu obrazu (srov. Gen 1, 22) a stane se jeho druhem na cestě. V této svátosti se Pán stává pokrmem pro člověka, který hladoví po pravdě a svobodě. Protože nás může skutečně osvobodit pouze pravda (Jan 8, 36), stává se Kristus pro nás pokrmem pravdy. S pronikavým poznáním lidské skutečnosti sv. Augustin zdůraznil, jak se člověk spontánně a nikoli z donucení dává do pohybu, má-li vztah k něčemu, co ho přitahuje a co v něm vzbuzuje touhu. Když se pak svatý biskup táže, co může člověka v nitru pohnout, zvolá: Po čem duše touží vroucněji než po pravdě?[2] Každý člověk v sobě totiž nosí nepotlačitelnou touhu po poslední a konečné pravdě. Proto se Pán Ježíš, cesta, pravda a život? (Jan 14, 6) obrací k dychtivému srdci člověka, který se cítí jako žíznavý poutník, k srdci, které touží po prameni života, k srdci, které zápasí o pravdu. Vždyť Ježíš je Pravda, jež se stala Osobou, která k sobě přitahuje svět. Ježíš je Severkou lidské svobody a bez ní ztrácí svůj směr, neboť bez poznání pravdy se svoboda zvrhne, izoluje se a stává se neplodnou libovůlí. S Ježíšem se pravda znovu nalezne.[3]

Ve svátosti eucharistie nám Ježíš ukazuje především pravdu lásky, jež je samou podstatou Boha. Tato pravda, mající základ v evangeliu, se týká každého člověka a celého člověka. Církev, která má v eucharistii střed svojí vitality, neustále usiluje o to, hlásat všem, že Bůh je láska, ať už vhod či nevhod (srov. 2 Tim 4, 2)[4]. Právě proto, že se Kristus pro nás stal pokrmem pravdy, obrací se církev k člověku a zve ho, aby svobodně přijal Boží dar.

Vývoj eucharistického obřadu

3. Pohlédneme-li na dvoutisícileté dějiny Boží církve, jež byla vedena moudrým působením Ducha Svatého, obdivujeme plni vděčnosti nadčasově uspořádaný rozvoj rituálních forem, jimiž si připomínáme události naší spásy. Od mnohostranných forem prvního staletí, které ještě prosvítají v ritech starých východních církví, až po rozšíření římského obřadu; od jasných pokynů Tridentského koncilu a misálu Pia V. až k liturgické reformě, k níž dal podnět 2. Vatikánský koncil: slavení eucharistie jakožto pramene a vrcholu jejího života a jejího poslání září v liturgickém obřadu v celém svém mnohotvárném bohatství v každé etapě církevních dějin. Jedenácté řádné zasedání biskupské synody, které se konalo od 2. do 23. října 2005 ve Vatikánu, vyjádřilo tvář v tvář těmto dějinám hlubokou vděčnost Bohu a uznalo, že Duch Svatý působil v jejím vedení. Synodní otcové pak konstatovali a zdůraznili zejména požehnaný vliv, který měla liturgická reforma, uskutečněná z popudu 2. Vatikánského koncilu, na život církve.[5] Biskupská synoda měla možnost posoudit, jak byla po koncilu přijata. Kladných ocenění bylo mimořádně mnoho. Obtíže a také některá zneužití, jak bylo zdůrazněno, nemohou zatemnit hodnotu a působivost liturgické reformy, která v sobě skrývá ještě plně neprobádané poklady. Konkrétně jde o to, aby se změny, které chtěl koncil, chápaly v rámci jednoty, kterou dějinný rozvoj obřadu charakterizuje, aniž by se zaváděly nepřírozené zlomy[6].

Biskupská synoda a Rok eucharistie

4. Kromě toho je nutno vyzdvihnout vztah mezi poslední biskupskou synodou o eucharistii a mezi tím, k čemu došlo v posledních letech života církve. Především se musíme v duchu přenést do Velkého Jubilea roku 2000, jímž můj milovaný předchůdce Boží služebník Jan Pavel II. uvedl církev do třetího křesťanského tisíciletí. Jubilejní rok byl

charakterizován bezpochyby silně eucharisticky. Nelze také nezmínit, že biskupskému synodu předcházel a v jistém smyslu jej také připravoval Rok eucharistie, který s velkou prozíravostí vyhlásil Jan Pavel II. pro celou církev. Toto údobí, jež začalo Mezinárodním eucharistickým kongresem v Guadalajara v říjnu 2004, bylo zakončeno 23.října 2005 na XI. synodním zasedání, kanonizací pěti blahoslavených, kteří vynikali zvláštní eucharistickou úctou: biskup Josef Bilczewski, kněží Kajetán Catanoso, Zikmund Gorazdoski a Albert Hurtado Cruchaga a řeholník kapucín Felix z Nikosie. Na základě učení[7], které předložil Jan Pavel II. v apoštolském listu *Mane nobiscum Domine* a díky cenným návrhům kongregace pro bohoslužbu a svátosti[8] přijaly diecéze a mnohé církevní organizace různé iniciativy, aby znovu probudily u věřících eucharistickou víru a prohloubily ji, aby zlepšili péči o slavení a aby podporovaly eucharistickou adoraci, aby povzbuzovaly k účinné solidaritě, která vychází z eucharistie a dosahuje potřebné. Nakonec je nutno zmínit se o poslední encyklice *Ecclesia de Eucharistia*[9], mého ctihodného předchůdce, v níž nám zanechal opěrný bod učitelského úřadu o eucharistickém učení a poslední svědectví o ústřední roli, kterou tato božská svátost měla v jeho životě.

Cíl předloženého listu

5. Cílem tohoto posynodálního listu je zaměřit se znovu na mnohostranné bohatství úvah a návrhů, které se vynořily na posledním řádném valném zasedání biskupské synody ? od *Lineamenta* přes *Instrumentum laboris*, *Relationes ante et post disceptationem*, příspěvky synodních otců, auditorů a delegátů ze sesterských církví až k *Propositiones* ? s úmyslem vyložit některé základní linie snah o to, aby v církvi povstal nový eucharistický impuls a horlivost. S vědomím rozsáhlého doktrinního a disciplinárního dědictví, které se během staletí nahromadilo ve vztahu k této svátosti[10], bych rád v tomto dokumentu přijal za své přání synodních otců[11], aby se v křesťanském lidu prohloubil vztah mezi eucharistickým tajemstvím, liturgickým úkonem novou duchovní bohoslužbou, vyplývající z eucharistie jako svátosti lásky. V této perspektivě chci tuto exhortaci dát do souvislosti s mou první encyklikou *Deus caritas est*, v níž jsem několikrát mluvil o svátosti eucharistie, abych zdůraznil její vztah ke křesťanské lásce a to jak vůči Bohu, tak k bližnímu: Vtělený Bůh nás všechny přitahuje k sobě. Z toho lze pochopit, že agape bude nyní také označením pro eucharistii: v ní k nám Boží agape přichází tělesně, aby v nás a skrze nás nadále působila?.[12]

PRVNÍ DÍL

EUCARISTIE - TAJEMSTVÍ, VE KTERÉ SE VĚŘÍ

?To je skutek Boží, abyste věřili v toho, koho on poslal? (Jan 6, 29)

Eucharistická víra církve.

6. ?Tajemství víry!?- Tímto zvoláním hned po slovech proměnění, ohlásí kněz slavené tajemství a vyjadřuje svůj úžas tváří v tvář předpodstatně chleba a vína v Tělo a Krev Krista ? skutečnosti, jež přesahuje všechno lidské chápání. Eucharistie je především tajemstvím víry. Je to úhrn a suma naší víry[13]. Víra církve je svou podstatou eucharistická a je živena zvláště na eucharistické hostině. Víra a svátosti jsou dva vzájemně se doplňující aspekty církevního života. Víra vzbuzená hlásáním Božího slova se živí a roste v milostiplném setkání se vzkříšeným Pánem, které se uskutečňuje ve svátostech. ?Víra se vyjadřuje ritem (obřadem) a ritus posiluje a upevňuje víru?[14]. Svátost oltářní stojí proto vždy uprostřed církevního života; ?církve se stále rodí díky eucharistii?[15]. Čím je v Božím lidu živější víra, tím hlubší je účast na církevním životě skrze přesvědčivou podporu poslání, jež dal Kristus svým učedníkům. Dokazují to dějiny církve. Každá velká reforma je nějak spojena s novým objevem víry v eucharistickou přítomnost Pána uprostřed svého lidu.

NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE A EUCARISTIE

7. Hlavním obsahem eucharistické víry je samo tajemství Boha, kterým je trinitární (trojiční) láska. V Ježíšově rozhovoru s Nikodémem nacházíme objasňující odpověď: ?Bůh tak miloval svět, že dal svého jednorozeného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný. Bůh přece neposlal svého Syna na svět, aby svět odsoudil, ale aby svět byl skrze něho spasen.? Tato slova ukazují nejhlubší kořen Božího daru. Ježíš nedává v eucharistii ?něco?, nýbrž sám sebe; přináší své tělo v oběť a prolévá svou krev. Tímto způsobem dává sám sebe v plnosti své existence a zjevuje původní pramen této lásky. On je věčný Syn, kterého Otec vydal za nás. V evangeliu slyšíme Ježíšova slova, když po nasycení zástupu rozmnožením chleba a ryb, říká svým posluchačům, kteří šli s ním do synagogy v Kafarnaum: ? Chléb z nebe vám nedal Mojžíš, ale pravý chléb z nebe vám dává můj Otec, neboť

chléb Boží je ten, který sestupuje z nebe a dává život světu? (Jan 6, 32- 33). A jde tak daleko, že sebe, své tělo i svou krev ztotožňuje s tímto chlebem. ?Já jsem ten živý chléb který sestoupil z nebe. Kdo bude jíst tento chléb, bude žít věky. A chléb, který já dám, je mé tělo, obětované za život světa?. (Jan 6, 51). Tímto způsobem se Ježíš zjevuje jako chléb života, který Věčný Otec lidem dává.

Nezasloužený dar Nejsvětější Trojice

8. V eucharistii se zjevuje plán lásky, který určuje celé dějiny spásy. (srov. Ef 1, 10; 3, 8-11). V ní se Deus Trinitas, který je sám v sobě láska (srov. 1 Jan 4, 7-8), zcela přijímá naše lidské postavení. V chlebě a vínu, pod jehož způsoby se nám Kristus dává při velikonoční hostině (srov. Lk 22, 14-20; Kor 1, 23-26), k nám přichází celý božský život a sdílí se nám svátostnou formou. Bůh je dokonalé společenství lásky mezi Otcem, Synem a Duchem svatým. Již ve stvoření je člověk povolán určitým způsobem sdílet Boží dech života (srov. Gen 2,7). Avšak v zemřelém a zmrtvýchvstalém Kristu a v seslání Ducha Svatého, který je dán v neomezené míře (srov. Jan 3, 34), se stáváme účastnými nejnivnějších hlubin Boha[16]. Ježíš Kristus, který ?skrze věčného Ducha sám sebe přinesl Bohu jako oběť bez poskvrny (Žid 9, 14) nám v eucharistickém daru sdílí svůj božský život. Jde o absolutně nezasloužený dar, který přichází po Božích příslibech a splňuje je nad veškerou míru. Církev přijímá tento dar ve věrné poslušnosti, slaví jej a adoruje. ?Tajemství víry? je tajemstvím trinitární lásky, a my jsme z milosti povoláni podílet se na ní. Také my musíme volat s Augustinem: ?Vidíš-li lásku, vidíš Trojici?[17].

EUCHARISTIE

JEŽÍŠ - PRAVÝ OBĚTNÍ BERÁNEK

Nová a věčná smlouva v krvi Beránka

9. Poslání, kvůli němuž k nám Ježíš přišel, dosahuje svého naplnění ve velikonočním tajemství. Dříve než ?odevzdal svého ducha?, říká z kříže, z něhož všechny přitahuje k sobě (srov. Jan 12, 32): ?Dokonáno je! (Jan 19, 30). V tajemství jeho poslušnosti až k smrti, a to k smrti na kříži (srov. Flp 2, 8), byla uskutečněna nová a věčná Smlouva. V jeho ukřižovaném těle se s konečnou platností shledaly svoboda Boha a svoboda člověka v nerozlučné a stále platné smlouvě. Také hřích člověka byl Božím Synem odčiněn jednou pro vždy (srov. Žid 7, 27; 1 Jan 2,2; 4,10). ? V jeho smrti na kříži se naplňuje? ? jak jsem zdůraznil na jiném místě ? ?ono obrácení se Boha proti sobě samému, v němž se on sám daruje, aby znovu pozvedl člověka a zachránil ho. Je to láska ve své nejradikálnější podobě?[18]. Ve velikonočním tajemství se naše osvobození od zla a od smrti stalo skutečností. Při ustanovení oltářní svátosti sám Ježíš mluvil o věčné smlouvě?, uzavřené v krvi, kterou prolil (srov. Mt 26, 28; Mk 14, 24; Lk22, 20). Tento poslední cíl jeho poslání byl velmi zřetelný již na počátku jeho veřejného života. Když totiž Jan Křtitel viděl Ježíše, jak k němu přichází, zvolal: Hle, beránek Boží, který snímá hříchy světa? (Jan 1, 29). Je příznačné, že se právě tato slova vracejí, kdykoli slavíme mši svatou, a to právě v okamžiku, kdy kněz vybízí k přijímání. ?Hle Beránek Boží, který snímá hříchy světa. Blahoslavení, kdo jsou pozváni k večeři Beránkově?. Ježíš je pravý velikonoční Beránek, který dobrovolně obětoval sám sebe za nás a tak uskutečnil novou a věčnou smlouvu. Eucharistie má v sobě radikální novost, která je nám nabízena v každé mešní oběti[19].

Ustanovení eucharistie

10. To nás vede k zamyšlení nad ustanovením eucharistie při Poslední večeři. Došlo k němu v rámci rituální večeře, která byla vzpomínkovou slavností základní události izraelského lidu, vysvobození z egyptského otroctví. Tato rituální večeře, spojená s obětováním beránků (srov. Ex 12, 1-28. 43-51), byla vzpomínkou na minulost, ale zároveň také prorockou připomínkou, tj. zvěstí o budoucím osvobození. Lid totiž zakusil, že ono osvobození nebylo definitivní, a že jeho dějiny byly poznamenány otroctvím a hříchem. Tak se otevírala vzpomínka na staré osvobození prosbě a očekávání mnohem dalekosáhlejší spásy, jež měla být zásadní, všeobecná a definitivní. Do této souvislosti vkládá Ježíš novost svého daru. V modlitbě chvály, Beracha, děkuje Otci nejen za velké minulé události, nýbrž i za své ?oslavení?. Když ustanovuje svátost eucharistie, anticipuje a implikuje tak oběť na kříži i vítězství vzkříšení. Zároveň se zjevuje jako pravý obětní Beránek, který byl od počátku světa předvídan Otcovým plánem, jak to zdůraznil první Petrův list (srov. 1 Petr 1, 18-20). Tím, že Ježíš staví svůj dar do této souvislosti, oznamuje spasitelský smysl své smrti a svého zmrtvýchvstání, toho tajemství, které se tím stává skutečností, obnovující dějiny i celý vesmír. Ustanovení eucharistie skutečně ukazuje, jak se tato sama o sobě násilná a nesmyslná smrt stala v Ježíšovi nevznešenějším aktem lásky a definitivním osvobozením lidstva od zla.

Figura transit in veritatem

11. Ježíš tak vkládá do starobylé židovské obětní večeře dalekosáhlé novum. My křesťané jsme nepotřebovali opakovat tuto večeři. Právem říkali Otcové ?figura transit in veritatem?: co předvíдалo přicházející skutečnosti, to nyní udělalo místo pravdě. Starý obřad se naplnil byl konečnou platností překonán darem lásky vtěleného Božího Syna. Pokrm pravdy, pro nás obětovaný Kristus, dat figuris terminum[20]. Příkazem: To číňte na mou památku? (Lk 22, 19; 1 Kor 11, 25) nás vybízí, abychom odpovídali jeho daru a svátostně jej zpřítomňovali. Těmito slovy vyjadřuje Pán takřka očekávání, že jeho církev, která vzešla z jeho oběti, přijme tento dar a pod vedením Ducha Svatého bude rozvíjet liturgické formy této svátosti. Památka jeho dokonalého daru nespočívá jen v prostém opakování Poslední večeře, nýbrž právě v eucharistii, tj. v radikální novosti křesťanského kultu. Tak nám Ježíš zanechal úkol vstoupit do jeho ?hodiny?. ?Eucharistie nás vtahuje do Ježíšova úkonu oddanosti. Nepřijímáme pouze staticky vtělené Logos, nýbrž jsme vtahováni do dynamiky jeho sebedarování?[21]. ?Vtahuje nás do sebe? [22]. Přepodstatnění chleba a vína v jeho Tělo a jeho Krev vnáší do stvoření princip dalekosáhlé proměny jako nějaké ?nukleární štěpení? ? abychom použili nám dobře známý obraz ? které je vneseno do nitra bytí; změna mající vyvolat proces proměny skutečnosti, jejímž posledním cílem je proměna celého světa až do stavu, v němž Bůh bude všechno ve všem (1 Kor 15, 28).

DUCH SVATÝ A EUCHARISTIE

Ježíš a Duch Svatý

12. Sám Pán nám svým slovem, chlebem a vínem daroval podstatné prvky nové bohoslužby. Církev - jeho nevěsta - je povolána denně slavít eucharistickou hostinu na jeho památku. Tím vpisuje vykupitelskou oběť svého Ženicha do dějin lidí a svátostně ji zpřítomňuje ve všech kulturách. Toto velké tajemství je slaveno v liturgických formách, které církev, vedená Duchem Svatým rozvíjí v prostoru a času[23]. V této souvislosti je třeba probouzet vědomí o rozhodující úloze, jakou má Duch Svatý ve vývoji liturgické formy a při prohlubování božských tajemství. Utěšitel, první dar věřícím[24], který působil již ve stvoření (srov. Gen 1, 2) je zcela přítomen v celém životě vtěleného Slova: Ježíš Kristus byl počat Pannou Marií působením Ducha Svatého (srov. Mt 1, 18; Lk 1, 35); na počátku svého veřejného poslání jej vidí na břenu Jordánu v podobě holubice, jak na něj sestupuje (srov. Mt 3, 16 a par.); v tomtéž Duchu jedná, mluví a jása (srov. Lk 10, 21); a v Něm může sám sebe přinést v oběť (srov. Žid 9, 14). V takzvaných ?záverečných řečech Páně?, zaznamenaných Janem, Ježíš jasně vyjadřuje vztah mezi darováním svého života ve velikonočním tajemství a darováním Ducha Svatého svým učedníkům (Jan 16,7). Jako Vzkříšený, který na svém těle nese znaky utrpení, může udělovat Ducha (srov. Jan 20, 22) a dávat tak účast na vlastním poslání (srov. Jan 20, 21). Duch pak bude učedníky učit všemu a připomene jim všechno, co jim Kristus řekl (srov. Jan 14,26), neboť jako Duchu pravdy (srov. Jan 15,26) mu přísluší uvést učedníky do celé pravdy. Ve Skutcích apoštolů se uvádí, že Duch o Letnicích sestoupil na apoštoly shromážděné v modlitbě s Marií (2, 1-4) a pověřil je úkolem hlásat radostnou zvěst všem národům. Silou Ducha se proto děje, že sám Kristus je přítomný a činný ve své církvi a to z jejího živoucího jádra, kterým je Eucharistie.

Duch svatý a slavení eucharistie

13. Na tomto pozadí se chápá rozhodující úloha Ducha Svatého ve slavení eucharistie, zvláště s ohledem na přepodstatnění. Je to zřejmé u církevních Otců. Sv.Cyril Jeruzalémský připomíná ve svých katechezích, že ?vzýváme milosrdného Boha, aby seslal svého Ducha a obětní dary, ležící před námi, aby proměnil chléb v tělo Kristovo a víno v krev Kristovu. Čeho se Duch Svatý dotkne, to je posvěceno a zcela proměněno[25]. Také sv. Jan Zlatoústý poukazuje na to, že kněz vzývá Duch Svatého, když slaví oběť[26]: ?jako Eliáš, Boží služebník, svolává Ducha Svatého, aby byly zapáleny duše všech, když milost sestoupí na oběť[27]. Velmi důležité je pro duchovní život věřících jasné poznání bohatství, obsaženého v anafoře. Vedle slov, jež pronesl Ježíš při Poslední večeři je v epiklese prosba k Otci, aby seslal dar Ducha Svatého, aby se chléb a víno staly tělem a krví Ježíše Krista a aby se obec stávala stále více Tělem Krista?[28]. Duch, na kterého celebrant svolává dary ležící na oltáři, je tentýž Duch, který spojuje věřící v ?jedno tělo? a činí z nich duchovní oběť, která se líbí Bohu[29].

EUCHARISTIE A CÍRKEV

Eucharistie ? příčinný princip církve

14. Ježíš bere věřící do své ?hodiny? eucharistickou svátostí. Tímto způsobem nám ukazuje spojení mezi sebou a námi, mezi svou osobou a církví. Vždyť sám Kristus zplodil v oběti kříže církev jako svou nevěstu a své tělo. Církevní Otcové dlouze meditovali o vztahu mezi původem Evy z boku Adama (srov. Gen 2, 21-23) původem nové Evy, církve z otevřeného boku Krista, který byl ponořen do spánku smrti. Z proboděného boku ? vypráví Jan ? vytekla krev a voda (Jan 19, 34), symbol svátostí[30]. Kontemplativní pohled ?na toho, kterého probodli? (Jan 19, 37) nás vede k přemýšlení o příčinném spojení Kristovy oběti, eucharistie a církve. Vždyť církev žije z eucharistie[31]. Protože je v ní přítomna spásonosná oběť Krista, je nutno především uznat, že se kauzální vliv eucharistie ? ukazuje na samotných počátcích církve[32]. Eucharistie je Kristus, který se nám dává a neustále z nás vytváří své tělo. Proto existuje podivuhodné, vzájemné působení mezi eucharistií, která buduje církev, a samotnou církví, která eucharistii uskutečňuje[33]. První příčina je vyjádřena v první formulaci: církev může právě proto slavit tajemství Krista přítomného v eucharistii a adorovat ji, protože se jí nejprve sám Kristus daroval v oběti na kříži. Možnost církve ? uskutečňovat? eucharistii tkví zcela v tom, že se jí sám Kristus bezvýhradně daroval. Také zde odhalujeme přesvědčivý aspekt Janovy formulace: ?On napřed miloval nás? (1 Jan 4, 19). Tak také při každém slavení (mše svatá) vyznáváme primát Kristova daru. Příčinný vliv eucharistie na vznik církve nakonec ukazuje nejen chronologickou, nýbrž i ontologickou přednost Jeho lásky, kterou nás ?nejprve miloval?.

Eucharistie a církevní společenství

15. Eucharistie je tedy základem existence i činnosti církve. Proto prvotní křesťanství označovalo tělo narozené z Panny Marie, eucharistické tělo a církevní tělo Krista tímtež pojmem ?Corpus Christi?[34]. Tento fakt, silně zastoupený v tradici, nám pomáhá v růstu vědomí nerozlučitelnosti Krista a církve. Tím, že se náš Pán Ježíš Kristus sám za nás vydal jako oběť, svým darem působivě poukázal na tajemství církve. Je příznačné, že druhá eucharistická modlitba v epiklezi po proměňování formuluje prosbu o jednotu církve těmito slovy: ?Ať nás všechny, kdo máme účast na těle a krvi Kristově, shromáždí a sjednotí Duch svatý?. Tato formulace dává jasně na vědomí, že ?res? eucharistické svátosti je jednotu věřících v církevním společenství. Tak se u kořene církve ukazuje eucharistie jako tajemství společenství[35].

Na vztah mezi eucharistií a communio upozornil již Boží služebník Jan Pavel II. ve své encyklice *Ecclesia in Eucharistia*. Označil slavení Kristovy památky za ?svrchovaný svátostný projev společenství v církvi?[36]. Jednota církevního společenství se konkrétně ukazuje v křesťanských společenstvích a obnovuje se v eucharistickém úkonu, který je sjednocuje a rozlišuje v místních církvích, ?in quibus et ex quibus una et unica Ecclesia catholica existit[37]. Právě realita jediné eucharistie, která se slaví v každé diecézi vždy kolem vlastního biskupa, nám dává pochopit, jak samy místní církve existují ?v? církvi a ?? církve. ?Jedinečnost a nerozdílnost Pánova eucharistického těla implikuje jedinečnost mystického Těla jedné nerozdělené církve. Z eucharistického středu vyplývá nutná otevřenost každé slavicí obce, každé místní církve: přitahována rozpjatýma rukama Pána je začleněna do jediného a nerozdílného těla?[38]. Z tohoto důvodu se při slavení eucharistie věřící nacházejí ve své církvi, to je v Kristově církvi. Z tohoto správně chápaného pohledu vysvítá církevní communio jako skutečnost, jež je katolická svou přirozeností[39]. Vyzdvihnout tento aspekt církevního společenství, může být účinným přínosem ekumenickému dialogu s církvemi a církevními společenstvími, jež nejsou v plném společenství s Petrovým stolcem. Eucharistie totiž stanovuje pevné pouto mezi katolickou církví a pravoslavnými církvemi, které uchovaly ryzí a plnou povahu tajemství eucharistie. Zároveň se může zdůraznění církevního charakteru eucharistie stát přednostním prvkem dialogu také se společenstvími, která vzešla z reformace[40].

EUCHARISTIE A SVÁTOSTI

Svátostný ráz církve

16. Druhý Vatikánský koncil připomenul, že ?ostatní svátosti a také všechny církevní služby a apoštolská díla souvisí s posvátnou eucharistií a jsou k ní zaměřeny. Vždyť nejsvětější eucharistie obsahuje celé duchovní dobro církve. Krista samého, našeho velikonočního Beránka a živý chléb. Skrze své tělo, Duchem svatým oživané a oživující, dává lidem život a tak je zve a přivádí k tomu, aby spolu s ním obětovali sami sebe, své práce a všechny stvořené věci?[41]. Toto nejintimnější spojení eucharistie se všemi ostatními svátostmi a s křesťanským životem se chápe ve svém kořeni, když se názírá samo tajemství církve jako svátost[42]. Sám koncil v této souvislosti potvrdil: ?Církev je totiž v Kristu zároveň svátost, to je znamení a nástroj vnitřního spojení s Bohem a jednoty celého lidstva?[43]. Jako ?lid, spojený jednotou Otce, Syna a Ducha Svatého? - jak říká sv. Cyprián[44] - je svátostí trinitárního společenství. Skutečnost, že církev je ?všeobjímající svátostí spásy?[45], ukazuje, jak svátostná ekonomie nakonec určuje

způsob, jakým Kristus, jediný Spasitel skrze Ducha dosahuje naši existenci v jeho specifických okolnostech. Církev ? se přijímá? a zároveň ?se vyjadřuje? v sedmi svátostech, skrze něž Boží milosti konkrétně působí na existenci věřících, aby se celý Kristem vykoupený život stal kultem, který se líbí Bohu. Z tohoto hlediska bych rád zdůraznil některé prvky, jež synodální otcové vyzdvihli a které nám mohou pomoci pochopit vztah všech svátostí k eucharistickému tajemství.

I. EUCHARISTIE A UVEDENÍ DO KŘESŤANSKÉ VÍRY

Eucharistie, plnost uvedení do křesťanské víry

17. Je-li eucharistie opravdu pramenem a vrcholem života a poslání církve, vyplývá z toho, že cesta uvedení do křesťanské víry je zaměřena na to, aby umožnila přistupovat k této svátosti. Jak upozornili synodní otcové, musíme se v této souvislosti ptát, zda je v našich křesťanských obcích dostatečně vnímána úzká spojitost mezi křtem, biřmováním a eucharistií[46]. Nesmí se totiž nikdy zapomínat, že jsme byli pokřtěni a biřmováni vzhledem k eucharistii. To s sebou nese povinnost, podporovat v pastorační praxi jednotnější pojetí celého uvedení do křesťanské víry. Křest, kterým jsme se stali podobni Kristu[47], byli přijati do církve a stali se Božími dětmi, je vstupní branou ke všem svátostem. Jím jsme byli začleněni do Kristova těla (srov. 1 Kor 12,13), do kněžského lidu. Nicméně právě účast na eucharistii v nás zdokonaluje to, co nám bylo darováno ve křtu. Také dary Ducha jsou propůjčovány k budování Kristova těla (1 Kor 12) a k většímu vydávání svědectví ve světě[48]. Nejsvětější eucharistie tedy přivádí křesťanskou iniciaci do plnosti a stává se středem a cílem svátostného života[49].

Pořadí iniciačních svátostí

18. V této souvislosti je nutné obrátit pozornost na téma pořadí iniciačních svátostí. V tomto ohledu jsou v církvi rozličné tradice. Tato odlišnost se projevuje v církevních zvycích Východu[50] a také v západní praxi, porovnáme-li uvedení do křesťanské víry u dospělých[51] a u dětí[52]. Nicméně tyto odlišnosti nejsou dogmatické povahy, ale mají pastorační ráz. Musí být konkrétně objasněno, která praxe může věřícím nejlépe pomoci postavit do středu svátost eucharistie jako skutečnost, k níž směřuje celá iniciace. Biskupské konference spolu s příslušnými kongregacemi římské kurie prověří účinnost současných způsobů iniciace, aby se křesťanovi dostalo pomoci výchovnou činností našich společenství, aby v postupném procesu zrání dospěl k ryze eucharistickému životnímu postoji a tak byl s to dát odpověď, způsobem přiměřeným naší době, každému, kdo se ptá po důvodech naší naděje (srov. 1 Petr 3, 15).

Uvedení do víry, církevní společenství a rodina

19. Je třeba si vždycky uvědomovat, že celá iniciace - uvedení do křesťanské víry - je cestou obrácení, jež se má konat s Boží pomocí a se stálým zřetelem na církevní společenství, ať už žádají o přijetí do církve dospělí, jak k tomu dochází na místech evangelizace nebo v mnoha sekularizovaných krajích anebo rodiče žádající svátosti pro své děti. V této souvislosti bych rád upozornil na vztah mezi křesťanskou iniciací a rodinou. V pastorační činnosti se musí rodina vždy podílet na cestě uvedení do víry. Přijetí křtu, biřmování a prvního sv. přijímání jsou rozhodující okamžiky nejen pro osobu, která svátost přijímá, nýbrž pro celou rodinu, jež musí být podporována různými složkami církevního společenství[53]. Zde bych rád vyzdvihl důležitost prvního sv. přijímání. Mnoha věřícím zůstává tento den hluboko vryt ve vzpomínkách jako první okamžik, kdy si uvědomili význam osobního setkání s Ježíšem. Péče o duše ve farnosti musí přiměřeným způsobem využít této významné příležitosti.

II. EUCHARISTIE A SVÁTOST SMÍŘENÍ

Jejich vnitřní spojení

20. Synodní otcové právem prohlásili, že láska k eucharistii vede k tomu, že se více doceňuje také svátost smíření[54]. Na základě spojení mezi těmito svátostmi nemůže autentická katecheze o smyslu eucharistie být odloučena od povzbuzování k cestě pokání (srov. 1 Kor 11,27-29). Zjišťujeme, že věřící naší doby jsou ponořeni do kultury, která má sklon vymazat smysl pro hřích[55] tím, že dává přednost povrchnímu jednání, které dává zapomínat na nutnost být v Boží milosti, aby byl člověk hoden přistoupit ke sv. přijímání[56]. Vždyť ztráta vědomí hříchu s sebou vždycky nese určitou povrchnost ve vnímání Boží lásky. Pro věřící je velmi užitečné vybavovat si v paměti prvky, které v rámci mešního ritu jednoznačně vyjadřují vědomí vlastních hříchů a zároveň Boží milosrdenství[57]. Kromě toho nám vztah mezi eucharistií a smířením připomíná, že hřích není nikdy výlučně individuální záležitostí. Vždycky s sebou také nese zranění církevního společenství, do něhož jsme začleněni díky

křtu. Proto je smíření, jak říkali otcové, laboriosus quidam baptismus[58], čímž podtrhli, že výsledek cesty obrácení je také obnovením plného církevního společenství, které je vyjádřeno obnoveným přijetím eucharistie[59].

Některé pastorační pokyny

21. Synoda připomněla, že je pastoračním úkolem biskupa, aby podněcoval ve své diecézi rozhodné oživení výchovy k obrácení, jež vyplývá z eucharistie a aby podporoval častou zpověď věřících. Všichni kněží se mají velkodušně, s nasazením a kompetencí věnovat udílení svátosti smíření[60]. V této souvislosti se musí dbát na to, aby v našich kostelech byly zpovědnice dobře viditelné a vyjadřovaly význam této svátosti. Žádám pastýře, aby pozorně bděli nad slavením svátosti smíření a aby omezili praxi všeobecného rozhřešení výlučně na zvláštní případy[61], protože řádnou formou je pouze osobní zpověď[62]. Tváří v tvář nutnosti znovu objevit svátostné odpuštění, ať je v každé diecézi penitenciář[63]. Cennou pomocí pro obnovené uvědomění si vztahu mezi eucharistií a smířením může být také vyvážená a prohloubená praxe odpustků, získávaných pro sebe nebo pro zesnulé. Jimi se od Boha dosahuje prominutí časných trestů za hříchy, které pokud jde o vinu byly už odpuštěny[64]. Užívání odpustků nám pomáhá chápat, že bychom vlastními silami nebyli nikdy schopni napravit spáchané zlo a že hříchy každého jednotlivce působí škody celému společenství. Praxe odpustků, která kromě učení o nekonečných zásluhách Krista zahrnuje také učení o společenství svatých, nám navíc říká, jak úzce jsme s Kristem navzájem spojeni a jak mnoho může nadpřirozený život každého jednotlivce sloužit druhým[65]. A poněvadž samotná jejich forma předpokládá jako jednu z podmínek jejich přijetí také svátost smíření a sv. přijímání, může jejich praktikování věřícího účinně podporovat na cestě obrácení a aby odhalil, jak ústřední význam má eucharistie v křesťanském životě.

II. EUCHARISTIE A POMAZÁNÍ NEMOCNÝCH

22. Ježíš nevyslal své učedníky jen uzdravovat nemocné (srov. Mt 10,8; Lk 9,2; 10, 9), nýbrž pro ně ustanovil specifickou svátost[66]. Jakubův list nám dosvědčuje, že toto svátostné gesto existovalo už v první katolické obci (srov. 5, 14-16). Jestliže eucharistie ukazuje, jak bylo Kristovo utrpení a smrt přeměněno v lásku, tak pomazání nemocných spojuje trpícího s obětí, kterou přinesl Kristus za spásu všech, aby se tak i on mohl podílet na tajemství společenství svatých a spásy světa. Spojení těchto svátostí se navíc zjevně ukazuje při zhoršení nemoci: „Těm, kteří opouštějí tento život, církev nabízí vedle pomazání nemocných také eucharistii jako viaticum“[67]. Na cestě domů k Otci se přijetí těla a krve Krista ukazuje jako semeno věčného života a síla vzkříšení: „Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den“ (Jan 6,54). Protože viaticum otevírá nemocnému plnost velikonočního tajemství, musí být zajištěno, aby je nemocný dostal[68]. Pozornost a pastorační péče, jež jsou nemocnému poskytovány, jistě přinášejí duchovní zisk celému společenství. Vždyť všechno, co jsme udělali pro jednoho z nejmenších, udělali jsme pro samotného Ježíše (srov. Mt 25, 40).

IV. EUCHARISTIE A SVÁTOST SVĚCENÍ

In persona Christi capitis

23. Vnitřní spojení mezi eucharistií a kněžským svěcením vyplývá z Ježíšových slov ve Večeřadle: „To čiňte na mou památku“ (Lk 22,19). Vždyť Ježíš v předvečer své smrti ustanovil eucharistii a zároveň založil kněžství Nového zákona. On je kněz, oběť i oltář: prostředník mezi Bohem Otcem a lidem (srov. Žid 5,5-10), smírná oběť (1 Jan 2,2; 4,10), která přináší sama sebe na oltáři Kříže. Nikdo nemůže říci: „Toto je mé tělo“ a „Toto je kalich mé krve“ než jedině ve jménu a v osobě Krista, jediného Velekněze nové a věčné smlouvy (srov. Žid 8-9). Biskupská synoda jednala o tématu služebného kněžství na jiných zasedáních, ať už o identitě služby[69] nebo o formaci kandidátů[70]. Při této příležitosti a ve světle dialogu v rámci posledního shromáždění synodu, mě to pobádá připomenout několik důležitých bodů, jež se týkají vztahu eucharistické svátosti a kněžského svěcení. Nejprve je třeba potvrdit, že spojení kněžského svěcení s eucharistií je viditelné právě ve mši svaté, jejímuž slavení předsedá biskup nebo kněz v osobě Krista jako Hlavy.

Podle učení církve je kněžské svěcení nezbytnou podmínkou platnosti slavení eucharistie[71]. Vždyť v církevní službě svátostného kněžství je sám Kristus přítomen ve své církvi jako hlava svého Těla, pastýř svého stáde, velekněz výkupné oběti[72]. Svěcený služebník přirozeně jedná také jménem celé církve, když se obrací modlitbou církve k Bohu, především když přináší eucharistickou oběť[73]. Proto si kněží musí být vědomi, že celá jejich služba nikdy nesmí klást do středu je samé nebo jejich názor, nýbrž Ježíše Krista. Každý pokus dělat ze sebe protagonistu liturgického konání odporuje podstatě kněžství. Kněz je v první řadě služebník a musí stále usilovat o to, aby byl

znamením, které jako poddajný nástroj v rukou Krista, odkazuje na Něho. To se zvláště projevuje v pokoře, s jakou provádí liturgické úkony ve věrném zachování ritu; odpovídajícím postojem srdce i ducha a vyhýbáním se všemu, co by mohlo budit dojem nemístného prosazování sebe samotného. Proto doporučuji kléru, aby si stále hlouběji uvědomoval, že vlastní eucharistická služba je pokornou službou Kristu a jeho církvi. Kněžství je ? jak řekl sv. Augustin ? amoris officium[74], je to úřad Dobrého pastýře, který dává život za své ovce (srov. Jan 10,14-15).

Eucharistie a kněžský celibát

24. Synodní otcové vyzdvihli, že služebné kněžství vyžaduje prostřednictvím svěcení dokonalé připodobnění se Kristu. Při veškeré úctě k odlišné praxi a tradici východních církví je však nutné potvrdit hluboký smysl kněžského celibátu, jenž je právem považován za neocenitelné bohatství; ve východní církvi nachází své potvrzení v tom, že kandidáti na biskupský úřad jsou vybíráni pouze mezi kněžími, žijícími v celibátu, a u mnoha kněží požívá dobrovolně žitý celibát vysoké úcty. V této volbě kněze totiž nachází svůj výraz zcela zvláštním způsobem oddanost, jež ho činí podobným Kristu a jeho obětování sebe pro Boží království[75]. Skutečnost, že sám Kristus, věčný Velekněz, žil své poslání až k oběti kříže ve stavu panictví, poskytuje pevný opěrný bod k pochopení tradice latinské církve v této věci. Proto nestačí chápat celibát z čistě funkčních hledisek. Vždyť představuje zvláštní způsob připodobnění se životnímu stylu samého Krista. Taková volba má především snubní charakter. Je to ztotožnění se Srdcem Krista jako Ženicha, který dává svůj život za Nevěstu. V jednotě s velkou církevní tradicí, s 2. vatikánským koncilem[76] a s mými předchůdci v Petrově úřadu[76] potvrzují krásu a význam kněžského života v celibátu jako významné znamení plné a výlučné oddanosti Kristu, církvi a Božímu království, a proto potvrzují jeho závazný charakter pro latinskou tradici. Kněžský celibát žitý ve zralosti, radosti a oddanosti je obrovským požehnáním pro církve i společnost.

Nedostatek kněží a pastorační povolání

25. V souvislosti se spojením kněžského svěcení a eucharistie se synoda blíž zabývala nesnázemi, do nichž upadají některé diecéze v souvislosti s nedostatkem kněží. Dochází k tomu nejen v některých oblastech první evangelizace, nýbrž i v mnoha zemích s dlouhou křesťanskou tradicí. Jistě hodně napomáhá k řešení problému vyváženější rozmístění kněží. Proto je nutno usilovat o detailní senzibilizaci. Biskupové by měli zapojit do pastoračních potřeb instituty zasvěceného života a nová církevní sdružení při respektování jejich charismatu a vybízet členy kléru k větší dostupnosti, aby sloužili církvi tam, kde je zapotřebí i za cenu obětí[78]. Kromě toho se na synodě diskutovalo o pastoračních opatřeních, která je nutno udělat, aby se podporovala, především u mladých, otevřenost pro kněžské povolání. Tuto situaci nelze řešit pouze pragmaticky. Je třeba se vyhnout tomu, aby biskupové pod tlakem zcela pochopitelných starostí, plynoucích z nedostatku kněží, přestali usilovat o odpovídající rozlišování a přijímali pak kandidáty, kteří nemají nutné předpoklady ke specifickému vzdělání a ke svěcení[79]. Nedostatečně formovaný klérus, který by byl připuštěn ke svěcení bez patřičného rozlišování, by mohl stěžít vydávat svědectví, které je s to vzbuzovat u druhých přání jít velkodušně za hlasem Krista. Do pastorační povolání se totiž musí zapojit celá křesťanská komunita v každém svém prostředí[80]. Tato detailní pastorační práce přirozeně zahrnuje senzibilizaci rodin, které jsou často lhostejné k případnému kněžskému povolání nebo je přímo odmítají. Mají se velkodušně otevírat daru života a vychovávat děti k tomu, aby ochotně plnili Boží vůli. Krátce: Především je zapotřebí mít odvahu přiblížit mladým radikálnost následování Krista a ukázat jim jeho přitažlivost.

Vděčnost a naděje

26. A nakonec je nutné s větší vírou a nadějí důvěřovat v iniciativu Boha. I když se v některých oblastech zaznamenává nedostatek kněží, nesmí nikdy chybět důvěra, že Kristus bude i nadále vzbuzovat muže, kteří zanechají všeho a budou se plně věnovat slavení posvátných tajemství, kázání evangelia a pastorační službě. Při této příležitosti bych rád vyjádřil vděčnost celé církve všem biskupům a kněžím, kteří plní své poslání s věrnou oddaností a plným nasazením. Díky církve patří přirozeně i jáhnům, kteří nepřijali vkládání rukou ke kněžství, nýbrž ke službě[81]. Na doporučení synodálního shromáždění se obracím s poděkováním na kněze ?fidei donum?, kteří ve službách misijního poslání církve kompetentně a s velkodušnou oddaností budují společenství tím, že mu hlásají Boží slovo a lámou chléb života, aniž by šetřili své síly[82]. Je nutno děkovat Bohu za mnohé kněze, kteří snášeli utrpení až k oběti svého života, aby sloužili Kristu. Na nich se zjevuje jazykem skutků, co to znamená být bezvýhradně knězem. Jsou to strhující příklady, které mohou mnoho mladých zapálit, aby následovali Krista a právě tak našli pravý život.

V. EUCHARISTIE A MANŽELSTVÍ

Eucharistie, svátost sňatku

27. Eucharistie, svátost lásky, má zvláštní vztah k lásce mezi mužem a ženou, spojených manželstvím. Prohloubit tento vztah je nutné právě v naší době[83]. Papež Jan Pavel II. mnohokrát potvrdil snubní charakter eucharistie a její zvláštní vztah ke svátosti manželství: „Eucharistie je svátost vykoupení. Je to svátost ženicha a nevěsty“[84]. Ostatně celý křesťanský život se nese ve znamení snubní lásky Krista a církve. Již křest, vstup do Božího lidu, je snubním tajemstvím; je takřka svatební koupelí, která předchází svatební hostině, eucharistii[85]. Eucharistie posiluje nevyčerpatelným způsobem nerozlučitelnou jednotu a lásku křesťanského manželství. V ní je manželské spojení silou svátosti vnitřně svázáno s eucharistickým sjednocením Krista-ženicha a církve-nevěsty (srov. Ef 5, 31-32). Oboustranný souhlas, který si v Kristu navzájem dávají ženich s nevěstou a na němž se zakládá jejich společenství života a lásky, má právě tak eucharistickou dimenzi. Vždyť v pavlovské teologii je manželská láska svátostným znamením Kristovy lásky k jeho církvi. Lásky, jež dosahuje svůj vrchol v kříži, který je výrazem jeho sňatku? s lidstvem a zároveň původem a středem eucharistie. Proto dává církev najevo všem, kteří svou rodinu založili na svátosti manželství, zvláštní duchovní blízkost[86]. Rodina – domácí církev[87] – je prioritní oblast života církve, zvláště pro svou rozhodující úlohu v křesťanské výchově dětí[88]. V této souvislosti také synoda doporučila, uznat jedinečnou úlohu ženy v rodině a společnosti. Je to úloha, kterou je nutno hájit, uchovávat a podporovat[89]. Být manželkou a matkou je nezbytná skutečnost, jež nesmí být nikdy znehodnocena.

EUCHARISTIE A JEDINEČNOST MANŽELSTVÍ

28. Právě ve světle tohoto vnitřního vztahu mezi manželstvím, rodinou a eucharistií lze nahlédnout některé pastorační problémy. Věrný a nerozlučitelný svazek, který spojuje Krista s církví a jenž nachází svůj svátostný výraz v eucharistii, odpovídá původní antropologické danosti, podle níž se muž spojuje s jedinou ženou a naopak (srov. Gen 2, 24; Mt 19,5). V této myšlenkové souvislosti se synoda zabývala tématem pastorační praxe vůči těm, kteří pocházejí z kultur, v nichž se praktikuje mnohoženství, a kteří se pak setkávají s evangelizací. Takovým osobám, pokud se otevrou křesťanské víře, se musí pomáhat začlenit jejich lidský plán do radikální novosti Krista. Během katechumenátu je Kristus dosáhne v jejich specifickém postavení a volá je vzhledem k dokonalému církevnímu společenství k plné pravdě lásky po cestě nezbytného odříkání. Církev je provází pastorační něžnou a zároveň pevnou[90] především tím, že jim ukazuje světlo, v němž křesťanská tajemství dávají zazářit lidské přirozenosti a lidským citům.

EUCHARISTIE A NEROZLUČITELNOST MANŽELSTVÍ

29. Když eucharistie vyjadřuje neodvolatelnost Boží lásky v Kristu k jeho církvi, chápe se, proč ve vztahu ke svátosti manželství implikuje onu nerozlučitelnost, po níž žádná pravá láska nemůže netoužit touží[91]. Proto je více než oprávněná pastorační pozornost, kterou synoda věnovala bolestným situacím, v nichž se ocitá nemálo věřících, kteří se po svátostném sňatku dali rozvést a uzavřeli nové spojení. Jde o hodně složitý a svízelný pastorační problém, o pravou metlu dnešního společenského prostředí, která v rostoucí míře postihuje i katolické kruhy. Pastýři jsou z lásky k pravdě zavázáni přesně rozlišovat různé situace, aby mohli dotyčným věřícím přiměřeným způsobem pomáhat[92]. Biskupská synoda potvrdila praxi církve, zakládající se na Písmu svatém (srov. Mt 10, 2-12), nepřipouštět ke svátostem rozvedené, kteří znovu uzavřeli sňatek, protože jejich stav a jejich životní poměry objektivně odporují onomu spojení mezi Kristem a církví, které je v eucharistii oznámeno a uskutečněno. Rozvedení, kteří znovu uzavřeli sňatek, však navzdory své situaci nadále patří církvi, která je doprovází se zvláštní pozorností a přeje si, aby, pokud je to možné, pěstovali křesťanský životní styl účastí na mši svaté, i když bez přijímání Těla Páně, nasloucháním Božímu slovu, eucharistickou adorací, modlitbou, účastí na životě společenství, důvěryplným rozhovorem s knězem nebo s duchovním vůdcem, oddaně konanou bliženskou láskou, skutky pokání a nasazením při výchově dětí.

Kde se vynoří oprávněné pochyby o platnosti svátostně uzavřeného manželství, musí se podniknout potřebné kroky a prozkoumat jeho základy. Pak je zapotřebí při plném dodržování kanonického práva[93] zajistit, aby byly na daném území k dispozici církevní soudy, které mají pastorační charakter a jednají korektně a rychle[94]. Pro plynulý pracovní postup církevních soudů je zapotřebí, aby každá diecéze měla dostačující počet příslušně vzdělaných osob. Připomínám, že je naléhavou povinností stále více přibližovat věřícím institucionální působení těchto církevních soudů[95]. Je nutné vyhnout se takovému pojetí pastorační péče, které by odporovalo církevnímu

právu. Mělo by se spíše vycházet z předpokladu, že základním styčným bodem mezi právem a pastoračí je láska k pravdě. Ta totiž není nikdy abstraktní, nýbrž zapadá do lidské a křesťanské cesty každého věřícího[96]. Tam kde manželství nakonec anulováno není a existují objektivní podmínky nezvratnosti daného soužití, církve tyto věřící povzbuzuje, aby svůj vztah žili podle požadavků Božího zákona jako přátelé, jako bratr a sestra. Pak se mohou ? při respektování osvědčené církevní praxe ?opět účastnit eucharistické hostiny. Aby byla taková cesta možná a stala se plodná, musí být podporována duchovními správci a vhodnými církevními iniciativami; přitom je každopádně nutné vyhnout se žehnání takových vztahů, aby nevznikal mezi věřícími zmatek ohledně hodnoty manželství[97]. Tvář v tvář složitosti kulturního kontextu, v němž církve v mnoha zemích žije, synoda doporučila, aby byla věnována maximální pastorační péče přípravě snoubenců a předběžnému prověřování jejich přesvědčení o neodvolatelnosti závazků nutných pro planost manželství. Důkladným rozlišováním v této věci se lze vyhnout tomu, aby mladí lidé byli vedeni emotivními podněty a povrchními důvody k převzetí odpovědnosti, které pak nedokážou dostát[98]. Dobro, které církve i celá společnost očekává od manželství a na něm založené rodiny, je příliš velké, než aby se v této pastorační oblasti neudělalo všechno, co je možné. Manželství a rodina jsou instituce, jež musí být podporovány a hájeny proti každému zkreslování jejich základní pravdy, neboť každá škoda, kterou trpí, je ve skutečnosti zraněním lidského soužití jako takového.

EUCHARISTIE A ESCHATOLOGIE

Eucharistie - dar putujícímu člověku

30. Jako je pravda, že svátosti jsou skutečností, která patří církvi putující v čase[99] směrem k plnému zjevení vítězství zmrtvýchvstalého Krista, tak je také pravda, že dostáváme - zvláště v eucharistické liturgii ? předchut eschatologického naplnění, k němuž směřuje každý člověk a celé stvoření (srov. Řím 8, 19nn). Člověk je stvořen pro skutečné a věčné štěstí, které může dát pouze Boží láska. Avšak naše narušená svoboda by se ztratila, kdyby nebylo možné zakoušet již nyní něco z budoucího naplnění. Každý člověk může jít správným směrem jediné tehdy, směřuje-li ke konečnému cíli. Tímto posledním cílem je ve skutečnosti sám Kristus, Pán, Vítěz nad hříchem a smrtí, který je pro nás zvláštním způsobem přítomen v eucharistické oběti. Ačkoliv jsme tedy ještě ?cizinci a přistěhovalci (1 Petr 2, 11) na tomto světě, máme ve víře podíl na plnosti vzkříšeného života. Tím, že eucharistická hostina zjevuje svou silně eschatologickou dimenzi, přichází na pomoc naší putující svobodě.

Eschatologická hostina

31. Když přemýšlíme o tomto tajemství, můžeme říci, že se Ježíš svým příchodem vyšel vstříc očekávání, jež bylo živé v izraelském lidu, přítomno v celém lidstvu a konec konců i v samotném stvoření. Tím, že se sám daroval, objektivně otevřel eschatologickou dobu. Kristus přišel, aby shromáždil rozptýlený Boží lid (srov. Jan 11, 52) a jasně projevil svůj úmysl, shromáždil společenství smlouvy, aby splnil příslibení daná otcům (srov. Jer 23, 3; 31,10; Lk 1, 55.70). Povoláním Dvanácti ? podle 12 izraelských kmenů ? a v úkolu, který jim svěřil při Poslední večeři před svým vykupitelským utrpením, aby slavili jeho památku, Ježíš ukázal, že chtěl příkaz přenést a na jím založené společenství, aby bylo znamením a nástrojem v něm započatého eschatologického shromáždění. Proto se v každé eucharistické oběti svátostným způsobem uskutečňuje eschatologické setkání Božího lidu. Eucharistická hostina je pro nás skutečným předjímáním konečné slavnostní hostiny, kterou předpovídali proroci (srov. Iz 25, 6-9) a v Novém zákoně je popsána jako svatební hostina Beránka (Zj 19, 7-8); má být slavena v radosti společenství svatých[100].

Modlitba za zemřelé

32. Slavení eucharistie, kterým zvěstujeme Pánovu smrt, vyznáváme jeho vzkříšení a čekáme na jeho příchod, je zárukou budoucí slávy, v níž bude oslaveno i naše tělo. Když slavíme památku naší spásy, posiluje se v nás naděje na zmrtvýchvstání těla a na možnost, že se setkáme tváří v tvář s těmi, kteří nás předešli ve znamení víry. Z tohoto hlediska bych rád spolu se synodálními otci připomenul všem věřícím, jak je důležitá přímluvná modlitba ? zvláště slavení mše svaté ? za zemřelé, aby očištění mohli dospět k blaženému patření na Boha[101]. Objevíme-li znovu eschatologický rozměr, který v sobě má slavená nebo adorovaná eucharistie, budeme na naší cestě podpírání a potěšování nadějí slávy (srov. Řím 5,2; Tit 2,13).

EUCHARISTIE A PANNA MARIA

33. Ze vztahu mezi eucharistií a jednotlivými svátostmi a z eschatologického významu svátostných tajemství vystupuje profil křesťanské existence v své celistvosti. Je to existence, povoláná být v každém okamžiku duchovní bohoslužbou, obětí, která se líbí Bohu. A třebaže jsme všichni ještě na cestě k plnému dovršení své naděje, neznamena to, že nemůžeme již nyní vděčně uznávat, že všechno, co nám Bůh daroval, dosáhlo svého naplnění v Panně Marii, Matce Boží a naší Matce. Její Nanebevzetí s tělem a duší je pro nás znamením jisté naděje, nakolik nám, poutníkům v čase, ukazuje onen eschatologický cíl, který nám svátost eucharistie dává již nyní okoušet. Na Nejsvětější Panně vidíme v dokonalém uskutečnění také svátostný způsob, kterým Bůh dosahuje člověka, vtahuje ho do své spásnosné iniciativy a zcela naplňuje. Od Zvěstování až do události Letnic se Maria z Nazaretu ukazuje jako osoba, jejíž svoboda je bezvýhradně ochotná vůči Boží vůli. Její Neposkvrněné Početí se zjevuje v nepodmíněné poddajnosti božskému Slovu. Její poslušná víra formuje každý okamžik jejího života ve vztahu k Božímu jednání. Jako naslouchající Panna žije v dokonalé shodě s Boží vůlí, uchovává ve svém srdci slova, jež k ní od Boha přicházejí a tím, že je skládá jako kamínky do mozaiky, učí se je hlouběji chápat (srov. Lk 2, 19.51). Maria je silně věřící; s důvěrou se odevzdává do rukou Boha; odevzdává se jeho vůli[102]. Toto tajemství sílí až do úplného zapojení do Ježíšova vykupitelského poslání. 2. Vatikánský koncil prohlásil, že „blahoslavená Panna se ubírala cestou víry a své spojení se synem udržovala věrně až ke kříži. Tam stála ne bez Božího plánu, spolu se svým jednorozeným hluboce trpěla, přidružila se k jeho oběti svou mateřskou duší a láskyplně souhlasila, aby byl zabit obětní dar, který ona zrodila. A nakonec, když Ježíš Kristus umíral na kříži, dal jí za matku učedníkovi těmito slovy: „Ženo, to je tvůj syn“[103]. Od Zvěstování až po kříž je Maria tou, která přijímá Slovo – Slovo, které v ní přijalo tělo a nakonec oněmělo v tichu smrti. Ona potom přijímá do své náruči bezduché tělo toho, který Svoje opravdu miloval „až do krajnosti“ (Jan 13, 1).

Proto se také my pokaždé, když při slavení eucharistie přijímáme Tělo a Krev Krista, obracíme na ni, která s plným souhlasem přijala oběť Krista za celou církev. Synodní otcové právem stvrdili, že „Maria otevírá účast církve na Kristově oběti“[104]. Ona - Neposkvrněná - bezpodmínečně přijímá Boží dar a tímto způsobem má účast na díle spásy. Maria z Nazaretu, ikona rodící se církve, je předobrazem toho, jak má každý z nás přijímat dar, jímž se v eucharistii stává sám Ježíš.

DRUHÝ DÍL

EUCHARISTIE - TAJEMSTVÍ, KTERÉ SE SLAVÍ

„Amen, amen, pravím vám: Chléb z nebe vám nedal Mojžíš, ale pravý chléb z nebe vám dává můj Otec“ (Jan 6, 32)

Lex orandi a lex credendi

34. Biskupská synoda hodně přemýšlela o vnitřním vztahu mezi eucharistickou vírou a slavením liturgie. Přitom vyzdvihla spojením *lex orandi a lex credendi* a zdůraznila přednost liturgických úkonů. Je třeba prožívat eucharistii jako autenticky slavené tajemství víry s jasným vědomím, že *intellectus fidei* má původně vždycky vztah k liturgickým úkonům[105]. V této oblasti teologická reflexe nikdy nesmí odhlížet od svátostného řádu, který ustanovil sám Kristus. Na druhé straně nikdy nesmějí být liturgické úkony nazírány všeobecně a nezávisle na tajemství víry. Pramenem naší víry a eucharistické liturgie je totiž jedna a tatáž událost: dar, jímž Kristus učinil sám sebe ve Velikonočním tajemství.

Krása liturgie

35. Vztah mezi věřeným a slaveným tajemstvím se ukazuje zejména v teologické a liturgické hodnotě krásy. Liturgie, stejně jako křesťanské Zjevení, má totiž vnitřní spojení s krásou: ona je „*veritatis splendor*“. V liturgii září velikonoční tajemství, kterým nás Kristus přitahuje k sobě a volá nás do společenství. V Ježíšovi nazíráme „jak říkával sv. Bonaventura – krásu a zář počátku“[106]. Tento atribut, na nějž se odvoláváme, není záležitostí pouhého estetismu, nýbrž způsob, jakým k nám dospívá pravda Boží lásky v Kristu, jaká uchvacuje, nadchne a působuje tak, že vycházíme ze sebe a jsme přitahováni ke svému pravému povolání: k lásce[107]. Už ve stvoření se Bůh dává vytyčit v kráse a harmonii vesmíru (srov. Mdr 13,5; Řím 1, 19-20). Ve Starém zákonu nacházíme zevrubná znamení lesku Boží moci, která se zjevuje ve své nádheře skrze zázraky, k nimž dochází ve vyvoleném lidu (srov. Ex 14; 16,10; 24, 12-18; Num 14,20-23). V Novém zákonu nachází toto zjevení krásy své konečné naplnění v tom, že se sám Bůh zjevil v Ježíši Kristu[108]. On je úplným zjevením Boží velebnosti. V oslavení Syna září a sdílí se velebnost Otce (Jan 1,14; 8.54; 12,58; 17,1). Tato krása však není pouhou harmonií forem: „nejkrásnější z lidských synů“

(Ž 45,3) je tajemně také tím, který ?neměl podobu ani krásu, aby upoutal náš pohled (Iz 53, 2). Ježíš Kristus nám ukazuje, jak pravda lásky dokáže proměnit temné tajemství smrti na zářivé světlo zmrtvýchvstání. Zde převyšuje lesk Boží velebnosti každou světskou krásu. Pravou krásou je Boží láska, jež se nám definitivně zjevila ve velikonočním tajemství.

Krásu liturgie je částí tohoto tajemství; je nejvyšším výrazem Boží velebnosti a v jistém smyslu je ?nebem, sklánějícím se k zemi?. Slavení památky výkupné oběti v sobě nese rysy oné Ježíšovy krásy, kterou Petr, Jakub a Jan dosvědčili, když se Mistr na cestě do Jeruzaléma před nimi proměnil (srov. Mk 9, 2). Krása proto není ozdobným prvkem liturgického úkonu, ale spíše jeho konstitutivním prvkem, neboť je vlastností samého Boha a jeho Zjevení. Z toho všeho bychom si měli uvědomit, s jakou péčí se musí dbát o to, aby liturgické úkony zářily podle své vlastní přirozenosti.

SLAVENÍ EUCHARISTIE KONÁ ?CHRISTUS TOTUS?

Christus totus in capite et in corpore

36. Vlastním subjektem vnitřní krásy liturgie je zmrtvýchvstalý a v Duchu svatém oslavený Kristus, který zahrnuje církev do svého jednání[109]. V této souvislosti je velmi působivé vybavit si v paměti slova sv. Augustina, který důkladně vysvětluje dynamiku víry, jež je vlastní eucharistii. Velký světec z Hyppo právě vzhledem k eucharistickému tajemství vyzdvihuje, jak nás Kristus připodobňuje sobě samému: ?Chléb, který vidíte na oltáři, posvěcený Božím slovem, je Tělo Krista. Kalich, či lépe co je v kalichu, posvěceno Božím slovem, to je Krev Krista. Těmito způsoby nám chtěl Kristus Pán svěřit své tělo a krev, kterou za nás prolil na odpuštění hříchů. Když jste obojí přijali správným způsobem, jste sami tím, co jste přijali[110]. A tedy, nejenže jsme se stali křesťany, nýbrž jsme se stali samým Kristem[111]. Odtud můžeme nazírat tajemné jednání Boha, jež vede k hluboké jednotě mezi námi a Pánem Ježíšem: ?Nesmí se totiž věřit, že Kristus je v hlavě, aniž by byl v těle. On je zcela v hlavě i v těle? [112].

Eucharistie a vzkříšený Kristus

37. Protože eucharistická liturgie je v podstatě actio Dei, která nás skrze Ducha svatého vtahuje do Ježíše, není její základ k dispozici naší libovůli a nemůže být poplatný dobovým módám. Také zde platí nevyvratitelný výrok sv. Pavla: ?Nikdo nemůže položit jiný základ než ten, který je už položen ? a tím je Ježíš Kristus.? (1 Kor 3,11). A apoštol národů nás znovu ujišťuje, že co se týká eucharistie, nepředává nám svou osobní nauku, nýbrž to, co sám přijal (srov. 1 Kor 11, 23). Slavení eucharistie totiž zahrnuje živou Tradici. Církev slaví eucharistickou oběť v poslušnosti příkazu Krista a vychází ze zkušenosti Zmrtvýchvstalého a z vylití Ducha Svatého. Proto se křesťanské společenství shromažďuje v den Páně, v den, kdy Kristus vstal z mrtvých; neděle je také prvním dnem v týdnu, oním dnem, ve kterém starozákonní podání vidělo počátek stvoření. Den Stvoření se nyní stal dnem ?nového stvoření?, dnem našeho osvobození, v němž si konáme památku zemřelého a vzkříšeného Krista[113].

ARS CELEBRANDI

38. Během prací synodu bylo vícekrát důrazně poukázáno na nutnost překonat jakékoliv oddělování ars celebrandi ? tj. umění správně celebrovat, od plné, aktivní a plodné účasti věřících. Vždyť prvním způsobem jak podporovat účast Božího lidu na posvátném obřadu je celebrovat náležitým způsobem samotný obřad. Ars celebrandi je nejlepší podmínkou pro actiosa participatio[114]. Ars celebrandi pramení ve věrné poslušnosti liturgickým předpisům v jejich úplnosti, protože právě tento způsob celebrování zajišťoval život víry po dva tisíce let všem věřícím, kteří jsou povoláni k tomu, aby toto slavení prožívali jako Boží lid, královské kněžstvo a svatý lid (srov. 1 Petr 2,4-5,9)[115].

Biskup, liturg par excellence

39. I když má na eucharistické liturgii účast celý Boží lid, je správnost ars celebrandi nevyhnutelným úkolem těch, kteří přijali svátost svěcení. Biskupové, kněží a jáhnové musejí ? každý podle svého stupně ? považovat celebrování (slavení) za svou hlavní povinnost[116]. To se týká především diecézního biskupa: On totiž, jenž ?jako první rozdatel Božích tajemství v místní církvi, která je mu svěřena, je vůdcem, promotorem a ochráncem všeho liturgického života?[117]. To všechno je rozhodující pro život místní církve nejen proto, že společenství s biskupem je podmínkou pro platnost slavení na jeho území, nýbrž i proto, že on sám je liturgem par excellence vlastní církve[118]. Jemu přísluší uchovávat harmonickou jednotu slavení ve své diecézi. Proto je jeho věcí dbát na to, aby

kněží, jáhnové a věřící laici stále hlouběji chápali vlastní smysl liturgických obřadů a textů a tak byli vedeni k účinnému a plodnému slavení eucharistie[119]. Zvláště pak vybízím, aby se udělalo vše potřebné, aby se liturgické obřady slavené biskupem v katedrále konaly při plném dodržování ars celebrandi, aby tak mohly být dávány za příklad všem kostelům roztroušeným na území diecéze[120].

Respektování liturgických knih a bohatství znamení

40. Z důrazu, jaký je kladen důležitost ars celebrandi, také jasně vyplývá význam liturgických předpisů[121]. Ars celebrandi musí podporovat smysl pro posvátno, a používat vnějších forem, které k tomuto cítění vychovávají, např. harmonie obřadu, liturgická roucha, vybavení posvátného místa. Slavení eucharistie velice prospívá, když se kněží a odpovědní vedoucí liturgické pastorace snaží seznamovat s platnými liturgickými knihami a příslušnými předpisy a zdůrazňují velké bohatství, jež obsahují ?Všeobecné pokyny k Římskému misálu? a ?Řád liturgických čtení během slavení mše svaté?. V církevních společenstvích se pravděpodobně často předpokládá, že se to vše zná a správně oceňuje, avšak mnohdy neprávem. Vždyť jsou to texty, které obsahují poklady, jež uchovávají a představují víru a cestu Božího lidu během dvou tisíc let jeho dějin. Stejně důležité je pro pravé ars celebrandi dodržování všech výrazových forem, jež liturgie stanoví. Slovo a zpěv, gesta i mlčení, pohyby těla i liturgické barvy parament. Liturgie má od přirozenosti různé rejstříky komunikace, jež jí umožňují usilovat o to, aby byla zapojena celá lidská bytost. Prostá gesta a střídmost znamení ve stanoveném pořadí a čase zprostředkují více než vyumělkované a nevhodné dodatky. Úcta a respektování vlastní struktury obřadu vyjadřují charakter daru Eucharistie a zároveň vyjevují vůli kněze přijímat tento nevýslovný dar s oddanou vděčností.

Umění ve službě slavení

41. Hluboké spojení krásy a liturgie nás musí podněcovat k pozornému vnímání všech uměleckých prostředků, jež jsou postaveny do služeb slavení[122]. Důležitou složkou sakrálního umění je přirozeně architektura kostelů[123], v nichž musí vyniknout jednota prvků, které náleží ke kněžství: kněžiště, oltář, kříž, svatostánek, ambon a katedra. V této souvislosti je nutno brát ohled na to, že účelem sakrální architektury je to, aby církvi, která slaví tajemství víry ? a zvláště eucharistii ? poskytla nejvhodnější prostor pro náležitý průběh jejích liturgických úkonů[124]. Podstata křesťanského Božího domu je totiž sama definována liturgickými úkony, jež implikují shromáždění věřících (ecclesia), kteří jsou živými kameny chrámu (1 Petr 2,5).

Tatáž zásada platí vůbec pro všechno sakrální umění, zvláště pro malířství a sochařství, v nichž se náboženská ikonografie musí orientovat podle svátostné mystagogie. Prohloubené poznání forem, jež sakrální umění během staletí přineslo, může být velkou pomocí těm, kteří mají odpovědnost zadávat architektům a umělcům umělecká díla, která jsou spojena s liturgickými úkony. Proto je nezbytně nutné, aby byly zařazeny do formace seminaristů a kněží jako důležitý obor dějiny umění se zvláštním odkazem na kultovní stavby ve světle liturgických přepisů. Zkrátka je nutné, aby ve všem, co se týká eucharistie, vládl dobrý vkus pro krásu. Úcta a péče musí být věnována také chrámovému vybavení, posvátným nádobám a paramentům, aby byly organicky navzájem spojeny a harmonicky sladěny a tak živily úžas z tajemství Boha, zdůrazňovaly jednotu víry a posilovaly zbožnost[125].

Liturgický zpěv

42. Důležité místo v ars celebrandi zaujímá liturgický zpěv[126]. Právem tvrdí sv. Augustin v jedné své proslulé řeči: ?Jen nový člověk je schopen zpívat novou píseň. Píseň je projevem radosti a uvážíme-li to hlouběji, projevem lásky?[127]. Boží lid shromážděný k celebrování zpívá Boží chválu. Církev ve své dvoutisícileté historii vytvořila a dosud vytváří hudbu a zpěvy, jež představují dědictví víry a lásky, které se nesmí ztratit. Nelze říci, že v liturgii jsou všechny zpěvy stejně dobré. V této souvislosti je nutné vyhnout se neurčitým improvizacím nebo zaváděním hudebních žánrů, které neberou ohled na smysl liturgie. Zpěv musí být jakožto liturgický prvek zapojen do vlastní formy slavení[128]. A proto všechno ? v textu, v melodii, a v provedení ? musí odpovídat smyslu slaveného tajemství, částem obřadu a liturgickým dobám.[129]. Nakonec bych rád, aby i na prosby synodních otců a s ohledem na různá zaměření a rozmanitost chvályhodných tradic byl náležitě doceněn gregoriánský chorál[130], protože je to vlastní zpěv římské liturgie[131].

STRUKTURA SLAVENÍ EUCHARISTIE

43. Po připomínce nosných prvků ars celebrandi, jež se vynořily během synodálních porad, bych rád zaměřil pozornost na jednotlivé části struktury slavení eucharistie, která vyžaduje v naší době zvláštní péči za účelem

věrnosti základnímu záměru liturgické obnovy, jak ji zamýšlel 2. Vatikánský koncil v návaznosti na celou velkou církevní tradici.

Vnitřní jednota liturgických úkonů

44. Především je nutno přemýšlet o vnitřní jednotě obřadu mše svaté. Jak v katechezi, tak ve způsobu slavení je třeba se vyhnout vytváření dojmu jakoby obřad měl dvě části, které stojí vedle sebe. Bohoslužba slova a bohoslužba eucharistická jsou ? vedle úvodních a závěrečných obřadů ? ?souvisí spolu tak těsně, že tvoří jeden služební úkon?[132]. Vždyť mezi Božím slovem a Eucharistií existuje vnitřní spojení. Nasloucháním Božím slovu se rodí nebo je posilována víra (srov. Řím 10, 17); v eucharistii se nám vtělené Slovo dává za duchovní pokrm[133]. Tak ?církev dostává ze dvou stolů Božího slova a Kristova Těla chléb života a nabízí ho věřícím?[134]. Proto je nutno stále mít na paměti, že Boží slovo církví čtené a v liturgii zvěstované vede k Eucharistii jako svému sounáležitelnému cíli.

Bohoslužba slova

45. Spolu se synodou žádám, aby liturgie slova byla vždy náležitě připravována a prožívána. Proto naléhavě doporučuji, aby se při liturgiích s velkou pozorností dbalo na to, aby Boží slovo bylo přednášeno dobře připravenými lektory. Nikdy nezapomínejme: ?Když se v kostele čtou Svátá Písma, sám Bůh hovoří ke svému lidu a hlásá Krista, přítomného ve svém slově, v evangeliu?[135]. Jestliže to okolnosti činí vhodným, lze pronést pár úvodních slov, která věřícím mají pomoci nově si to uvědomit. Aby se Boží slovo správně chápalo, je nutno je slyšet a přijímat s církevním smýšlením a s vědomím jeho jednoty s eucharistickou svátostí. Vždyť Slovo, které hlásáme a slyšíme, je vtělené Slovo (srov. Jan 1, 14) a má vnitřní vztah k osobě Krista a ke svátostnému způsobu jeho zpřítomnění. Kristus nemluví v minulosti, nýbrž v naší přítomnosti stejně jako je přítomen v liturgickém úkonu. V tomto svátostném pohledu křesťanského zjevení[136] nám umožňuje poznání a studium Božího slova lépe si cenit Eucharistie, lépe ji slavít a prožívat. Také zde se ukazuje v celé své pravdě tvrzení, podle něhož ?neznalost Písma je neznalostí Krista?[137].

Proto je nutné, aby se věřícím pomáhalo pastoračními iniciativami, bohoslužbami slova a duchovními čteními (lectio divina) vážit si pokladů Písma svatého, které jsou v lekcionáři. Kromě toho se nemá opomíjet podporovat formy modlitby osvědčené tradicí: modlitbu hodin ? především chvály, nešpory a kompletář ? jakož i slavení vigilí. Modlitba žalmů, biblická čtení a texty velké tradice nabízené ve čteních hodin mohou vést k prohloubení zkušenosti s událostí Krista a ekonomie spásy, což pak může obohatit chápání a vnitřní účast na slavení eucharistie. [138].

Homilie

46. V souvislosti s významem Božího slova vyvstává nezbytnost zlepšení kvality homilií. Vždyť homilie je ?částí liturgického úkonu?[139] a má za úkol napomáhat hlubšímu chápání a rozsáhlejší účinnosti Božího slova v životě věřících. Proto musí kněží ?pečlivě připravovat kázání tím, že se opírají o náležité poznání Písma svatého?[140]. Je třeba se vyhýbat kázáním neurčitým nebo abstraktním. Zvláště pak prosím kazatele, aby pečovali o to, aby homilie úzce spojovala hlásané Boží slovo se svátostným slavením[141] a s životem společenství, aby bylo Boží slovo opravdovou oporou a životem církve[142]. Proto je nutno mít na mysli katechetický a povzbuzující účel homilie. Považuje se za vhodné mít pro věřící tematická kázání ? jež vycházejí z tříletého lekcionáře ? a během liturgického roku se zabývají velkými tématy křesťanské víry a přitom čerpají z toho, co učitelský úřad závazně předkládá Katechismem katolické Církve a jeho nedávným Kompendiem jako čtyři pilíře: vyznání víry, slavení křesťanského tajemství, Kristův život, křesťanská modlitba[143].

Přinášení darů

47. Synodní otcové zaměřili svou pozornost také na přinášení darů. Nejde pouze o jakousi ?přestávku? mezi bohoslužbou slova a eucharistickou liturgií. To by také neodpovídalo smyslu jediného obřadu složeného ze dvou částí. V tomto pokorném a prostém gestu se ve skutečnosti ukazuje velmi hluboký význam: V chlebu a vínu, které přinášíme k oltáři, Kristus, Vykupitel přijímá celé stvoření, aby je proměnil a prezentoval Otci[144]. Díváme-li se na to takhle, neseme k oltáři také všechna utrpení a bolesti světa, protože v očích Boha je všechno cenné. Toto gesto lze prožívat v jeho ryzím významu, nepotřebuje být zvýrazňováno nějakými nevhodnými komplikacemi. Umožňuje

zhodnotit původní účast, kterou Bůh požaduje od člověka, aby v něm mohl dokonat božské dílo a tímto způsobem dodávat lidské práci její poslední smysl: být skrze slavení eucharistie spojena s obětí Krista.

Eucharistická modlitba

48. Eucharistická modlitba je střed a vrchol celé mše svaté[145]. Její význam si zaslouží, aby byla náležitě zdůrazněna. Různé eucharistické modlitby, jež jsou v misálu, nám byly předány živou tradicí církve a vyznačují se nevyčerpatelným teologickým a duchovním bohatstvím. Věřící musí být poučováni, aby si jej náležitě vážili. Pomáhají nám k tomu Všeobecné pokyny k Římskému misálu tím, že nám připomínají základní prvky každé eucharistické modlitby: díkyčinění, aklamace, epikleze, zpráva o ustanovení, konsekrace, anamneze, obětování, přímluvy a závěrečná doxologie[146]. Eucharistická spiritualita a teologická reflexe jsou zvláště osvětleny, když se v anafoře kontemplanuje hluboká jednota zvyčání Ducha svatého a zpráva o ustanovení[147], v níž se vykoná oběť, kterou sám Kristus ustanovil při Poslední večeři[148]. Vždyť církev skrze zvláštní zvyčání naléhavě vyprošuje sílu Ducha svatého, aby konsekroval lidmi přinesené dary, to znamená, aby se staly Tělem a Krví Krista a tím neposkvrněnou obětí, která se pak přijímá při svatém přijímání, aby prospívala ke spáse těm, kteří se jí účastní[149].

Vzájemné pozdravení pokoje

49. Eucharistie je svou přirozeností svátostí pokoje. Tato dimenze eucharistického tajemství nachází při slavení liturgie svůj zvláštní výraz pozdravením pokoje. Bez pochyby jde o velmi cenné znamení (srov. Jan 14, 27). V naší době tak děsivě poznamenané konflikty dostávají tato gesta také z hlediska všeobecného citění zvláštní význam, neboť církev se stále více osvojuje poslání vyprošovat pro sebe i pro lidstvo dar pokoje a jednoty. Pokoj je jistě nepotlačitelnou touhou srdce každého člověka. Církev se stává hlasem této žádosti o pokoj a smíření, které vyvěrá z nitra každého člověka dobré vůle a s nímž se obrací na Toho, jenž je naším pokojem (Ef 2, 14) a který může usmířit také národy i jednotlivé osoby navzájem i tam, kde lidské pokusy ztroskotávají. Z toho všeho je pochopitelná intenzita, s jakou je prožíván obřad pozdravení pokoje při slavení liturgie. Přesto bylo na biskupské synodě zdůrazněno, že je vhodné udržovat tato gesta v určitých mezích, aby nenabyla přehnaných forem a nevytvářela tak zmatek těsně před sv. přijímáním. Je dobré připomenout, že velká hodnota gest není nijak oslabena střízlivostí, jež je nutná, aby se uchovalo klima přiměřené slavení eucharistie; pozdravení pokoje by se např. mohlo omezit na jen ty, kteří jsou nablízku[150].

Rozdávání a přijímání eucharistie

50. Další momenty slavení mše svaté, o nichž je třeba hovořit, se týkají rozdávání a přijímání eucharistie. Žádám všechny, zvláště vysvěcené služebníky a ty, kteří po náležitě přípravě, v případě opravdové nutnosti jsou zplnomocněni k rozdávání eucharistie, aby udělali všechno možné pro to, aby tento úkon v prostotě svého významu odpovídal osobnímu setkání s Pánem Ježíšem ve svátosti. Co se týká předpisů ke správnému vykonávání, odkazují na nedávno vydané dokumenty[151]. Ať se všechna církevní společenství věrně drží platných předpisů a ať v nich vidí výraz víry a lásky, jež máme chovat k této vznešené svátosti. Kromě toho by se neměla zanedbávat cenná doba díkyčinění po sv. přijímání: kromě provedení vhodného zpěvu může být velmi užitečné ponořit se do usebraného mlčení[152].

V této souvislosti bych rád upozornil na pastorační problém, na který se dnes často naráží. Míním skutečnost, že při některých příležitostech jako například na mši svaté u příležitosti sňatku, pohřbu nebo podobných událostí, jsou přítomni kromě praktikujících věřících také jiní, kteří už celé léta nepřijali sv. přijímání nebo snad žijí v poměrech, které nedovolují přistupovat ke svátostem. Jindy dochází k tomu, že jsou přítomni příslušníci jiných vyznání nebo dokonce náboženství. Podobné poměry nastávají také v kostelech, které jsou jako velká kulturní a umělecká centra cílem mnoha návštěvníků. Je pochopitelně nutné najít způsoby, jak krátce a účinně vyložit smysl svátostného přijímání a připomenout podmínky jeho přijetí. Kde je taková situace, že se nedá zaručit nezbytné vysvětlení významu eucharistie, pak je nutno zvážit, zda je účelné nahradit eucharistickou obětí slavením bohoslužby slova[153].

Rozloučení ?Ite missa est?

51. Nakonec bych se chtěl zaměřit na to, co synodní otcové řekli o pozdravu na rozloučenou v závěru eucharistické oběti. Po požehnání se jáhen nebo kněz rozloučí s lidem slovy: Ite missa est. V tomto pozdravu můžeme poznat,

jaký vztah má slavení mše svaté ke křesťanskému poslání ve světě. V antické době slovo *missa* znamenalo jednoduše *propuštění*. Nicméně v křesťanském užívání nabývalo toto slovo stále hlubšího významu tím, že *missa* byla stále více chápána jako *missio* a tak se stalo propuštění posláním. Tento pozdrav vyjadřuje v několika slovech misionářskou povahu církve. Proto je dobré, pomáhat Božímu lidu prohlubovat tuto konstitutivní dimenzi církevního života a brát přitom podnět z liturgie. V tomto ohledu je užitečné mít k dispozici náležitě schválené texty pro modlitbu nad lidem a závěrečné požehnání, které toto spojení jasně zdůrazní[154].

ACTUOSA PARTICIPATIO

Autentická účast

52. 2.Vatikánský koncil právem mluvil důrazně o aktivní, plné a plodné účasti celého Božího lidu na eucharistické oběti[155]. Obnova uskutečněná v těchto letech jistě přispěla ke značnému pokroku směrem, jaký si přáli koncilní otcové. Nicméně nesmíme zakrývat skutečnost, že někdy docházelo k nepochopení přesného smyslu této účasti. Proto musí být objasněno, že se tímto pojmem nemínila prostá vnější aktivita během slavení mše svaté. Aktivní účast, jak si ji přál koncil, je ve skutečnosti třeba chápat ve smyslu mnohem podstatnějším, vycházejícím přitom z hlubšího uvědomění si tajemství, které je slaveno a jeho vztahu ke každodenní skutečnosti. Doporučení koncilní konstituce *Sacrosanctum Concilium*, která vyzývá věřící, aby se neúčastnili mše svaté jako *lidé, jichž se to netýká, či jako diváci*[156], je stále platné. Koncil pokračoval tím, že úvahy rozvíjel: *Věřící se mají poučit Božím slovem a posilnit hostinou těla Páně a vzdávat díky Bohu. Mají přinášet neposkvrněný obětní dar nejen rukama kněze, ale i spolu s ním a tím se mají učit obětovat sami sebe. Prostřednictvím Krista mají den ze dne dorůstat k dokonalejší jednotě s Bohem i mezi sebou, aby nakonec byl Bůh všechno ve všem*[157].

Účast a kněžská služba

53. Krása a harmonie liturgických úkonů nacházejí významný výraz v řádu, podle něhož je každý povolán k aktivní účasti. To vyžaduje uznání různých hierarchických rolí, které jsou součástí slavení. Je užitečné připomenout, že aktivní účast na něm nevyžaduje bezpodmínečné vykonávání nějaké služby. Aktivní účasti věřících neprospívá zejména zmatek, který by vznikl z neschopnosti rozlišit v církevním společenství různé úkoly, které každému náleží[158]. Zvláště je nutné, aby bylo jasno v tom, co jsou specifické úkoly kněze. Tradice církve potvrzuje, že kněz je nenahraditelným způsobem tím, kdo eucharistickému slavení předsedá, od zahajovacího pozdravu až k závěrečnému požehnání. V síle posvátného svěcení, které přijal, zastupuje Ježíše Krista, hlavu církve, a jemu vlastním způsobem také samu církev[159]. Každé slavení eucharistie vede biskup, buď sám nebo skrze kněze jako svého pomocníka[160]. Pomáhá mu jáhen, jemuž přísluší při slavení specifické úkoly. Příprava oltáře, asistence knězi, zvěstování evangelia, případně kázání, čtení přímluv v modlitbě věřících, rozdávání sv.přijímání[161]. V souvislosti s těmito úkoly vázanými na svěcení, jsou tu ještě jiné úřady pro liturgickou službu, které vhodně zastávají řeholníci nebo příslušně připravení laici[162].

Slavení eucharistie a inkulturace

54. Počínaje základními tvrzeními 2. Vatikánského koncilu, byla aktivní účast věřících na eucharistické oběti znovu a znovu zdůrazňována. Na podporu tohoto zapojení je možné dát prostor některým přizpůsobením, které jsou vhodné v různých souvislostech a rozmanitých kulturách[163]. Skutečnost, že přitom došlo k některým nepořádkům, nijak nezatemňuje zřejmost této zásady, kterou je třeba zachovávat podle opravdových potřeb církve, která žije a slaví jedno a totéž tajemství Krista v rozdílných kulturních situacích. Pán Ježíš, tím že se narodil jako dokonalý člověk z ženy (srov. Gal 4,4), vstoupil tajemstvím vtělení do vztahu nejen k očekáváním, která byla vlastní prostředí Starého zákona, nýbrž i k očekáváním všech národů. Tím ukázal, že Bůh nás chce dosáhnout v našem životním kontextu. K účinnější účasti věřících na posvátných tajemstvích je proto užitečné pokračovat v procesu inkulturace v rámci slavení eucharistie. Přitom je třeba brát ohled na možnosti přizpůsobení, které poskytují Všeobecné pokyny k Římskému misálu[164] a musí být vykládány ve světle měřítek 4. instrukce kongregace pro bohoslužbu a svátosti *Varietates legitimatae* z 25. 1. 1994[165] a směrnic, které jsou vyjádřeny v posynodální listu *Ecclesia in Africa, Ecclesia in America, Ecclesia in Asia, Ecclesia in Oceania a Ecclesia in Europa*[166]. Za tím účelem doporučuji biskupským konferencím, aby usilovali o pravou vyváženost mezi už vydanými měřítky a směrnicemi a novými přizpůsobeními[167] a vždy se souhlasem Apoštolského stolce.

Osobní podmínky pro *actuosa participatio*?

55. Když se synodální otcové zamýšleli ad tématem *actuosa participatio* věřících na posvátném obřadu, vyzdvihli také osobní rozpoložení, v němž se každý musí nacházet, má-li být jeho účast plodná[168]. Jednou z nich je určitě duch stálého vnitřního obrácení, kterým se musí vyznačovat život všech věřících. Nelze očekávat aktivní účast na eucharistické liturgii, když se k ní přistupuje povrchně bez předchozího zkoumání vlastního života. Takovéto vnitřní dispozici napomáhají například usebranost a mlčení aspoň chvíli před začátkem liturgie, půst a - je?li to nutné - svátostná zpověď. Srdce smířené s Bohem uschopňuje k opravdové účasti. Zvláště je třeba věřícím připomínat, že *actuosa participatio* se nedá uskutečnit bez aktivní účasti na církevním životě v jeho celku, což zahrnuje i misijní snahu vnášet Kristovu lásku do společnosti.

Plná účast na eucharistii pak nepochybně spočívá v tom, že věřící přijme Tělo Páně[169]. Přesto se musí dávat pozor na to aby tento správný výrok nevedl u věřících k jistému automatizmu, jakoby jen prostý fakt, že se člověk nalézá v kostele během liturgie, měl právo nebo snad povinnost přistoupit k eucharistickému stolu. I když není možné přijmout sv. přijímání, zůstává účast na mši svaté potřebnou, platnou, smyslupnou a plodnou. Za těchto podmínek je dobré pěstovat touhu po spojení s Kristem, např. praxí duchovního sv. přijímání, které připomíná Jan Pavel II.[170] a doporučují svatí učitelé duchovního života[171].

Účast křesťanů nekatolíků

56. V souvislosti s tématem účasti musíme nevyhnutelně mluvit o křesťanech, kteří patří do církví a církevních společenství, jež nejsou v plném společenství s katolickou církví. V této souvislosti je třeba říci, že vnitřní spojení, jež existuje mezi eucharistií a jednotou církve, nám z jedné strany dává vroucí touhu po tom, aby nadešel den, kdy budeme moci se všemi věřícími v Krista slavit eucharistii a tak moci vyjádřit plnost jednoty, jakou si přál Kristus pro své učedníky. (srov. Jan 17, 21). A na druhé straně nám úcta, jakou jsme povinováni ke svátosti Těla a Krve, zakazuje udělat z této svátosti pouhý ?prostředek?, který by byl bez okolků používán k dosažení právě této jednoty[172]. Vždyť eucharistie nevyjadřuje pouze naše osobní společenství s Ježíšem Kristem, nýbrž implikuje také plné *communio* s církví. To je tedy důvod, proč s bolestí, ale nikoliv bez naděje, prosíme nekatolické křesťany, aby chápali a respektovali naše přesvědčení, jež se opírá o bibli a tradici. Máme za to, že přijímání eucharistie a církevní *communio* patří k sobě tak úzce, že není možné, aby ji nekatolíčtí křesťané přijímali, aniž by toto *communio* sdíleli. Ještě nesmyslnější by byla koncelebrace ve vlastním a pravém smyslu s nekatolickými duchovními jiných církví a církevních společenství, které nejsou v plném společenství s katolickou církví. Přesto však nadále platí, že vzhledem k věčné spáse mohou být nekatolíčtí křesťané připuštěni k eucharistii, ke svátosti pokání a k pomazání nemocných. To však předpokládá, že jsou dány určité mimořádné, přesnými podmínkami vyhraněné situace[173]. Ty jsou jasně uvedeny v Katechismu katolické církve[174] a v jeho Kompendiu[175]. Je povinností každého se jich věrně držet.

Účast prostřednictvím sdělovacích prostředků

57. Na základě obrovského rozvoje sdělovacích prostředků v posledních desetiletích nabylo slovo ?účast? jiný význam než mělo v minulosti. Všichni s uspokojením uznáváme, že tyto prostředky otevírají nové možnosti také ve vztahu ke slavení eucharistie[176]. To vyžaduje od pastoračních spolupracovníků v tomto sektoru specifickou přípravu a bdělé vědomí odpovědnosti. Mše svatá přenášená televizí totiž dostává jistý charakter příkladnosti. Proto se musí dbát nejen o to, aby se slavení eucharistie konalo na důstojných a připravených místech, nýbrž také aby se respektovaly liturgické normy.

Co se týká účasti na mši svaté, umožněné sdělovacími prostředky, tak musí vědět ten, který tyto přenosy sleduje, že za normálních předpokladů nesplnil nedělní povinnost. Vždyť výrazový prostředek obrazu sice představuje skutečnost, avšak nereprodukuje ji samu o sobě[177]. I když je velmi chvályhodné, že staří a nemocní lidé sledují tyto rozhlasové či televizní přenosy nedělní mše svaté, nedalo by se totéž říci o těch, kteří by se prostřednictvím těchto přenosů chtěli dispensovat od toho, aby šli do kostela a účastnili se slavení eucharistie ve shromáždění živé církve.

?Actuosa participatio? nemocných

58. Se zřetelem situaci těch, kteří se kvůli nemoci nebo stáří nemohou odebrat na místo bohoslužby, rád bych upozornil celé církevní společenství na pastorační nutnost zajistit duchovní asistenci nemocným, kteří jsou doma nebo se nacházejí v nemocnicích. Na biskupské synodě se o jejich postavení znovu a znovu hovořilo. Musí se pečovat o to, aby tito naši bratři a sestry mohli často přistupovat ke svatému přijímání. Když je tímto způsobem

posilován jejich vztah k ukřižovanému a zmrtvýchvstalému Kristu, mohou zakoušet, že jejich život je skrze oběť vlastního utrpení ve spojení s obětí našeho Pána zcela začleněn do života a poslání církve. Zvláštní pozornost musí být věnována tělesně postiženým. Kde to jejich stav dovoluje, musí křesťanské společenství podporovat jejich účast v místě Božího domu. Za tím účelem je nezbytné se postarat o to, aby byly odstraněny eventuální architektonické překážky, které stěžují tělesně postiženým přístup. Konečně ať je také, pokud možno, zaručeno přijímání eucharistie duševně postiženým, kteří byli pokřtěni a biřmováni: oni také přijímají eucharistii ve víře rodiny nebo komunity, která je doprovází[178].

Pozornost vůči uvězněným

59. Duchovní tradice církve vytvořila na základě jednoznačných Kristových slov (srov. Mt 25, 36) z návštěvy uvězněných skutek tělesného milosrdenství. Ti, kteří se nacházejí v této situaci, mají zvláště zapotřebí, aby je sám Pán navštěvoval ve svátosti eucharistie. Pociťovat blízkost církevního společenství a přijímat svaté přijímání v tak zvláštním a bolestném životním úseku, může jistě přispět ke kvalitě vlastní cesty víry a napomáhat k plné společenské rehabilitaci. Tlumočím tedy přání, přednesená na synodě, a žádám všechny diecéze, aby se v rámci možností postaraly o přiměřenou investici sil do této pastorační činnosti v duchovní péči o uvězněné[179].

Vystěhovalci a účast na eucharistii

60. Když se synoda dotkla problému těch, kteří byli z různých důvodů donuceni opustit svou zem, vyjádřila zvláštní dík těm, kteří se věnují duchovní péči o migranty. V této souvislosti musí být věnována zvláštní pozornost těm migrantům, kteří patří k Východním církvím a mají kromě odloučení od domova další obtíže v tom, že se nemohou účastnit eucharistické liturgie ve vlastním obřadu. Ať je jim proto dovoleno, pokud je to možné, aby se o ně duchovně starali kněží jejich obřadu. V každém případě prosím biskupy, aby přijímaly tyto bratry a sestry v lásce Kristově. Setkání mezi věřícími různých obřadů se také může stát příležitostí k oboustrannému obohacení. Zvláště myslím na užitek který může ? především kněžím ? vzejít z poznání různých tradic[180].

Velké koncelebrace

61. Shromáždění synodu se důkladně zamýšlelo nad tím, jakou kvalitu má účast na velkých koncelebracích, které se konají při zvláštních příležitostech a na nichž je přítomno velké množství věřících a také mnoho koncelebrujících kněží[181]. Na jedné straně se snadno pozná význam těchto chvil, zvláště když biskup v kruhu svých kněží a jáhnů předsedá slavení eucharistie. Na druhé straně se mohou vynořit problémy vzhledem k viditelnému výrazu jednoty kněžstva, zvláště při eucharistické modlitbě a při podávání sv. přijímání. Musí se zabránit tomu, aby velké koncelebrace vyvolávaly neusebranost. O to je nutné dbát vhodnými prostředky koordinace a uspořádáním místa, které jak kněžím, tak věřícím umožňuje plnou a skutečnou účast. V každém případě je nutno mít na paměti, že se jedná o koncelebrace výjimečného rázu a jsou omezeny na mimořádné situace.

Latinský jazyk

62. Nicméně to, co bylo řečeno, nesmí oslabit hodnotu těchto velkých liturgií. Myslím v této chvíli zvláště na velké liturgie, které se dnes konají během stále častějších mezinárodních setkání. Ty musí být využity správným způsobem. Aby se lépe vyjádřila jednota a všeobecnost církve, chtěl bych doporučit, co v souladu s 2. Vatikánským koncilem[182] biskupská synoda navrhla: je dobré, když se mše svatá, kromě čtení, kázání a přímlov koná v latinském jazyce; stejně tak mají být nejznámější modlitby církevní tradice pronášeny latinsky[183] a případně provedeny v gregoriánském chorálu. Všeobecně žádám, aby budoucí kněží už od semináře byli připravováni k tomu, aby mši svatou sloužili v latinském jazyce a rozuměli jí a aby používali latinské texty a zpívali gregoriánský chorál. Ať se neopomíní možnost, aby i věřící byli vychováni ke znalosti nejběžnějších modliteb v latině a ke zpěvu určitých částí liturgie v gregoriánském stylu[184].

Slavení eucharistie v malých skupinách

63. Hodně odlišná situace vzniká za určitých pastoračních okolností, v nichž se právě kvůli vědomější, aktivnější a plodnější účasti dává přednost slavení v malých skupinách. I když se uznává výchovná hodnota, která se skrývá v této volbě, je nutné objasnit, že tato slavení musejí být sladěna s pastorační nabídkou diecéze. Tyto experimenty by totiž ztratily svůj pedagogický charakter, kdyby byly chápány jako protiklad nebo parabela vzhledem k životu místní církve. V této souvislosti synoda vyzdvihla některá kritéria, kterých je nutno se držet. Malé skupiny musí sloužit k tomu, aby sjednocovaly farní společenství, nikoli jej rozbíjet; to musí nacházet své potvrzení v konkrétní

praxi; tyto skupiny musí napomáhat plodné účasti celého shromáždění a přitom, pokud možno, uchovávat jednotu liturgického života v jednotlivých rodinách[185].

LITURGICKÁ SLAVNOST PROŽITÁ S VNITŘNÍ ÚČASTÍ

Mystagogická katecheze

64. Velká liturgická tradice církve nás učí, že k plodné účasti je zapotřebí osobní odpovědi na slavené tajemství tím, že se ve spojení s obětí Krista vydává vlastní život ke spáse celého světa. Proto biskupská synoda doporučila pečovat o to, aby gesta i slova hluboce odpovídala vnitřní dispozici. Ta kdyby chyběla, ocitlo by se naše ? jakkoli živé - slavení eucharistie v nebezpečí, že upadne do ritualismu. Proto musí být rozvíjena eucharistická víra, která věřící připravuje prožívat osobně to, co se slaví. Jaké mohou být přiměřené výchovné prostředky tváří v tvář zásadní důležitosti vědomé účasti? Synodní otcové jednomyslně poukázali na cestu katecheze mystagogického rázu, která věřícím napomáhá k tomu, lépe pronikat do slavených tajemství[186]. Zvláště vzhledem ke spojitosti ars celebrandi a actiosa participatio je nutno stvrdit, že ?nejlepší katechezí o eucharistii je sama dobře slavená eucharistie?[187]. Liturgie totiž má totiž přirozeně pedagogickou účinnost uvádět věřící do poznání slavených tajemství. Právě proto v tradici nejstarší církve dostávala formace křesťana, aniž by se zanedbávalo systematické chápání obsahu víry, vždycky určitý zkušenostní ráz, v němž převládalo živé a přesvědčivé setkání s Kristem hlásaným autentickými svědky. V tomto smyslu ten, kdo uvádí do tajemství, je především svědek. Takové setkání se jistě prohlubuje katechezí a nachází svůj pramen i vrchol ve slavení eucharistie. Z této základní struktury křesťanské zkušenosti vyvěrá požadavek mystagogické cesty, během níž je nutno mít stále na paměti tři prvky:

a) Jde především o výklad obřadů ve světle událostí spásy v souladu s živou tradicí církve. Vždyť slavení eucharistie v celé své bohatosti neustále odkazuje na dějiny spásy. V ukřižovaném a zmrtvýchvstalém Kristu můžeme opravdu slavit rekapitulující střed celé skutečnosti (srov. Ef 1, 10). Křesťanská komunita již od počátku chápala události Ježíšova života ? a zvláště velikonoční tajemství ? ve vztahu k celému starozákonnímu putování.

b) Mystagogická katecheze musí kromě toho dbát o to, aby uváděla do smyslu znamení, která jsou obsažena v obřadech. Tato úloha je zvláště naléhavá v naší přetechnizované době, které hrozí ztráta vnímavosti pro znamení a symboly. Více než informovat musí mystagogická katecheze znovu probouzet a vychovávat vnímavost věřících pro řeč znamení a gest, které spolu se slovem vytvářejí obřad.

c) Mystagogická katecheze musí nakonec usilovat o to, aby ukázala, jaký význam mají obřady pro křesťanský život ve všech jeho rozměrech: v práci a povinnostech, v myšlení a citech, v činnosti a odpočinku. K mystagogické cestě patří zdůrazňovat spojení v obřadu slavených tajemství s misijní odpovědností věřících. Zralým plodem mystagogie v tomto smyslu je vědomí, že vlastní život je neustále proměňován slavením posvátných tajemství. Cílem veškeré křesťanské výchovy je formovat věřícího jako ?nového člověka? k dospělé víře, která ho uschopní vydávat v jeho prostředí svědectví o křesťanské naději, jež ho oduševňuje.

Aby se dala v našich církevních společenstvích rozvíjet taková výchovná činnost, k tomu je zapotřebí náležitě připravených vychovatelů. Přirozeně celý Boží lid se musí cítit zapojen do této formace. Každá křesťanská obec je povolána být místem pedagogického uvádění do tajemství, která jsou slavena ve víře. Otcové během synodu zdůrazňovali v této věci potřebu většího zapojení komunit zasvěceného života, hnutí a sdružení, která díky svým charismatům mohou dávat křesťanské formaci nový rozlet[188]. Také v dnešní době Duch svatý není nijak skoupý při vylévání svých darů, aby podporoval poslání církve, která má povinnost šířit víru a vychovávat ji ke zralosti[189].

Úcta k eucharistii

65. Přesvědčivým znamením účinnosti eucharistické katecheze na věřící je jistě jejich rostoucí smysl pro tajemství Boha přítomného mezi námi. Může se to projevit specifickými úkony úcty k eucharistii, ke kterým jsou věřící přiváděni cestou mystagogie[190]. Obecně mám na mysli důležitost gest a postojů jako pokleknutí během význačných momentů eucharistické modlitby. S ohledem na oprávněnou různost znamení, která se používají v daném kulturním kontextu, má každý prožívat a vyjadřovat vědomí, že se při každém slavení eucharistie ocitá před nekonečnou velebností Boha, který k nám pokorně přichází ve svátostných znameních.

ADORACE A EUCHARISTICKÁ ZBOŽNOST

Vnitřní vztah mezi slavením a adorací

66. Byla to jedna z nejintenzivnějších chvil synodu, když jsme se spolu s mnoha věřícími odebrali do basiliky sv. Petra k eucharistické adoraci. Tímto znamením modlitby chtělo shromáždění biskupů upoutat pozornost na význam vnitřního vztahu mezi slavením eucharistie a adorací. V tomto hluboce významném aspektu víry církve spočívá jeden z nejdůležitějších prvků cesty církve, která byla dovršena po liturgické obnově, podnětené 2. Vatikánským koncilem. Zatímco tato reforma prováděla své první kroky, nebyl někdy dostatečně jasně vnímán vnitřní vztah mezi mší svatou a adorací Nejsvětější svátosti. Jedna tehdy rozšířená námitka vycházela např. z poznámky, že eucharistický chléb nám byl dán nikoli k nazírání, ale jako pokrm. Ve skutečnosti se však tento protiklad z hlediska zkušeností modlitby církve jeví jako zcela nepodložený. Již sv. Augustin řekl: *Nemo autem illum carnem manducat, nisi prius adoravit? peccemus non adorando?* Nikdo nejí toto tělo, aniž by předtím adoroval? hřešili bychom, kdybychom neadorovali?[191]. Vždyť v eucharistii nám jde vstříc Boží Syn a touží se s námi spojit; eucharistická adorace není ničím jiným než přirozeným rozvinutím slavení eucharistie, které je samo o sobě tím největším církevním úkonem adorace[192]. Přijímat eucharistii znamená klanět se tomu, kterého přijímáme; právě a pouze takto se s ním stáváme jedno a v předstihu tak okoušíme krásu nebeské liturgie. Úkon klanění mimo mši svatou prodlužuje a umocňuje to, co bylo vykonáno samotným slavením liturgie, neboť jenom v adoraci může zrát hluboké a opravdové přijímání. A právě v tomto osobním setkání s Pánem pak také zraje společenské poslání, které je obsaženo v eucharistii, která chce zbořit hranice nejen mezi Pánem a námi, nýbrž také a především hranice, jež nás oddělují jedny od druhých?[193].

Praxe eucharistické adorace

67. Spolu se shromážděním synodu proto doporučuji pastýřům církve a Božímu lidu praxi eucharistické adorace, ať už osobní nebo společnou [194]. V této souvislosti bude velmi užitečnou vhodná katecheze, v níž bude věřícím vysvětlen význam tohoto bohoslužebného úkonu, který umožňuje hlouběji a plodněji prožívat samotné slavení liturgie. V rámci možností by měly být zvláště v hustě obydlených oblastech určeny kostely a oratoře, které by byly vyhrazeny stálé adoraci. Kromě toho doporučuji, aby se dětem při vyučování katechismu a zvláště během přípravy na první svaté přijímání přibližovala krása přebývání spolu s Ježíšem a pěstoval se úžas z jeho přítomnosti v Eucharistii.

Rád bych zde vyjádřil svůj obdiv a podporu všem institutům zasvěceného života, jehož členové věnují značnou část svého času eucharistické adoraci. Tímto způsobem dávají všem za vzor lidi, kteří se nechávají formovat skutečnou přítomností Pána. Stejně bych rád povzbudil sdružení věřících jakož i bratrstva, která převzala tuto praxi jako svůj zvláštní závazek a stala se tak pro celou církev kvasem kontemplace a poukazem na to, že Kristus je středem života jednotlivců i celých společenství.

Formy eucharistické zbožnosti

68. Osobní vztah, který jednotlivec naváže s Ježíšem přítomným v eucharistii, ho stále odkazuje na celé církevní společenství tím, že v něm žije vědomí, že patří k Tělu Krista. Proto zvu nejen jednotlivé věřící k tomu, aby si našli čas trávit čas v modlitbě před Svátostí oltářní, nýbrž považují za svou povinnost nabádat samotné farnosti a jiná církevní uskupení, aby prosazovaly moment společné adorace. Samozřejmě, že všechny již existující formy eucharistické zbožnosti si uchovávají svou hodnotu. Myslím například na eucharistická procesí, především na tradiční procesí Božího Těla, na zbožnou praxi čtyřicetihodinové modlitby, na místní, národní, i mezinárodní eucharistické kongresy a na jiné podobné iniciativy. Tyto formy zbožnosti, náležitě aktualizované a přizpůsobené různým okolnostem, si zasluhují, aby byly pěstovány i dnes[195].

Umístění svatostánku v kostele

69. Vzhledem k důležitosti uchování eucharistie, adorace a úcty ke svátosti Kristovy oběti se biskupská synoda ptala, jaké je náležité umístění svatostánku v našich kostelech[196]. Jeho správná poloha totiž napomáhá poznat skutečnou přítomnost Krista v Nejsvětější svátosti. Je nutné, aby každý, kdo vstoupí do kostela také díky věčnému světlu snadno našel místo, na kterém jsou eucharistické způsoby uchovávány. S tím musí počítat architektonické řešení sakrální budovy: v kostelech, v nichž není kaple Nejsvětější svátosti a zůstává svatostánek na hlavním oltáři je vhodné používat této struktury k uchování a adoraci eucharistie a vyhýbat se tomu, aby před ním bylo umístěno sedadlo celebranta. V nových kostelech je dobré naplánovat kapli Nejsvětější svátosti blízko presbytáře. Kde to není možné měl by být svatostánek umístěn na vyvýšeném místě v prostoru absidy nebo na jiném místě, kde je na něj dobře vidět. Takováto rozvázná opatření přispějí k důstojnosti svatostánku, o jehož umělecké

provedení je také třeba dbát. Přirozeně je nutno brát ohled na všechno to, co k tomuto tématu říkají Všeobecné pokyny k Římskému misálu [197]. Poslední úsudek o této věci ovšem přísluší diecéznímu biskupovi.

TŘETÍ ČÁST

EUCHARISTIE - TAJEMSTVÍ, KTERÉ SE ŽIJE

„Jako mne poslal živý Otec a já žiji z Otce, tak i ten, kdo jí mne, bude žít ze mne? (Jan 6,57)

EUCHARISTICKÁ FORMA KŘESŤANSKÉHO ŽIVOTA

Duchovní bohoslužba ? logiké latreía (Řím 12, 1)

70. Ježíš, Pán, který se pro nás stal pokrmem pravdy a lásky, nás ujišťuje, když mluví o darování svého života: „Kdo bude jíst tento chléb, bude žít navěky? (Jan 6, 51). Avšak tento „věčný život“ v nás začíná již v této době skrze proměnu, kterou v nás způsobuje eucharistický dar. „Ten, kdo jí mne, bude žít ze mne? (Jan 6, 57). Tato Ježíšova slova nám dávají chápat, jak „věřeně“ a „slaveně“ tajemství v obě skrývá dynamiku, jež se v nás stává zdrojem nového života a křesťanského životního stylu. Tím, že se spojujeme s tělem a krví Krista, stáváme se totiž stále zralším a vědomějším způsobem účastni božského života. Také zde platí, co říká sv. Augustin ve svých Vyznáních o věčném Logu, pokrmu duše: svatý církevní učitel zdůrazňuje paradoxní ráz tohoto pokrmu tím, že si představuje, jak slyší hlas, který mu říká: „Já jsem pokrm velkých. Ty porosteš a budeš mě jíst. A nepřipodobním se já k tobě jako pokrm tvého těla, nýbrž ty se připodobníš mně?“[198]. Vždyť eucharistický pokrm se nepřeměňuje v nás, nýbrž my jsme od něho tajemně přeměňováni. Kristus nás živí tím, že se s námi spojuje, a ? vtahuje nás do sebe?[199].

Slavení eucharistie se zde jeví v celé své síle jako pramen a vrchol církevního života, neboť zároveň vyjadřuje jednak zrod a jednak dovršení nové a definitivní bohoslužby, logiké latreía[200]. Slova sv. Pavla k Římanům podávají v této věci nejvíce syntetickou formulaci toho, jak eucharistie proměňuje celý náš život v duchovní bohoslužbu, která se líbí Bohu: „Pro Boží milosrdenství vás, bratří, vybízím, přinášejte sami sebe (doslovně: svá těla) v oběť živou, svatou a Bohu milou ! To ať je vaše duchovní bohoslužba? (Řím 12,1). V této pobídce se vynořuje obraz nové bohoslužby jako úplné obětování vlastní osoby ve společenství s celou církví. To, jak apoštol trvá na obětování našeho těla, zdůrazňuje lidskou konkrétnost kultu, který je zcela jiný než netělesný. Opět nám to v této souvislosti připomíná světec z Hyppo, že právě „toto je oběť křesťanů. Všichni a zároveň jsou jediným tělem Krista. Církev slaví toto tajemství svátostí oltářní, kterou věřící dobře znají a v níž je jasně ukázáno, že to, co je obětováno, je ona sama, jež je obětována?“[201]. A tak také potvrzuje katolické učení, že eucharistie jako oběť Krista, je také obětí církve, a tedy věřících[202]. Trvání na oběti (latinsky: sacri-ficium ? to znamená „činit posvátným“) zde vyjadřuje celou onu existenciální hutnost, jež je zahrnuta do přeměny naší lidské přirozenosti uchvácené Kristem (srov. Flp 3, 12).

Účinnost vše zahrnující eucharistické bohoslužby

71. Nová křesťanská bohoslužba objímá všechny aspekty existence tím, že je přeměňuje: „Ať jíte nebo pijete nebo cokoli jiného děláte, všechno dělejte k Boží oslavě? (1 Kor 10, 31). Křesťan je povolán k tomu, aby každým úkonem svého života oslavoval Boha. Odtud dostává formu nejnvtitnější eucharistická povaha křesťanského života. Eucharistie zahrnuje lidskou skutečnost v její každodenní konkrétnosti, což umožňuje den po dni pokračující přeměnu člověka, který je milostí povolán být věrným obrazem Božího Syna (srov. Řím 8,29 nn). Není nic ryze lidského - myšlenky a city, slova a skutky ? co by nenašlo ve svátosti eucharistie vhodnou formu, aby to bylo v plnosti prožíváno. Zde se vynořuje celá antropologická hodnota radikální novosti, kterou Kristus přinesl v eucharistii. Bohoslužba nesmí být omezena na zvláštní soukromou chvíli, nýbrž podle své přirozenosti má sklon k tomu, že proniká všechny aspekty skutečnosti každého jednotlivce. Bohoslužba, která se líbí Bohu, se tak stává novým prožíváním všech okolností existence, v níž každá jednotlivá věc zakusí nové zhodnocení, neboť je prožívána ve vztahu ke Kristu a jako dar Bohu. Slávou Boha je živý člověk (srov. 1 Kor 10, 31). A životem člověka je patření na Boha[203].

IUXTA DOMINICAM VIVENTES ? žít nedělně

72. Tato radikální novost, kterou eucharistie vnáší do života člověka, byla křesťanskému vědomí zjevena hned na počátku. Věřící si ihned uvědomili hluboký vliv slavení eucharistie na jejich životní styl. Sv. Ignác z Antiochie vyjádřil tuto pravdu, když označil křesťany za ty, kteří dospěli k nové naději, kteří „žijí nedělně“ (iuxta dominicam viventes)

[204]. Tato formulace velkého mučedníka z Antiochie jasně zdůrazňuje spojení mezi eucharistickou skutečností a křesťanskou existencí v její všednosti. Charakteristický zvyk křesťanů shromažďovat se v první den po sobotě, aby slavili zmrtvýchvstání Krista ? je podle zprávy mučedníka Justina[205] - také faktem, který určuje životní styl, který je obnoven setkáním s Kristem. Formulace sv. Ignáce ? ? žít nedělně? zdůrazňuje příkladnou hodnotu, kterou má tento den pro každý den v týdnu. Nevyznačuje se totiž jen prostým přerušením obvyklé činnosti jako nějaká přestávka v obvyklém rytmu dní. Křesťané cítili tento den jako první den v týdnu, protože se jím připomíná radikální novost, kterou přinesl Kristus. Proto je neděle dnem, v němž křesťan opět nabývá eucharistickou formu svého života; je totiž povolán, aby podle ní stále žil. ?Žít nedělně?, to znamená, žít ve vědomí osvobození, jež přinesl Kristus, a nést vlastní existenci jako darování sebe Bohu, aby se jeho vítězství plně projevilo vnitřně obnoveným jednáním.

Žít příkázání světit neděli

73. Synodní otcové, vědomi si tohoto nového principu života, který eucharistie ukládá křesťanovi, zdůraznili, že je pro všechny důležité plnit příkázání světit neděli jako pramen ryzí svobody všech věřících, aby pak každý jiný den mohli žít podle toho, co slavili v ?Den Páně?. Život víry je totiž ohrožen, když není pocíťováno přání účastnit se slavení eucharistie, kterým se koná památka velikonočního vítězství. Účast na nedělním liturgickém shromáždění spolu se všemi bratry a sestrami, vytvářejících jediné tělo Ježíše Krista, je vyžadována křesťanským svědomím, které tak zároveň formuje. Ztratit cit pro neděli jako posvěcující den Páně je příznakem ztráty ryzího smyslu křesťanské svobody, svobody Božích dětí[206]. V tomto ohledu jsou stále cenné postřehy, které učinil můj ctihodný předchůdce Jan Pavel II. v apoštolském listu *Dies Domini*[207] v souvislosti s různými dimenzemi, které neděle pro křesťany má: Tento den je *Dies Domini* vzhledem k dílu stvoření; je *Dies Christi*, protože je to den nového stvoření a daru Ducha Svatého, kterého dává zmrtvýchvstalý Pán, je to *Dies Ecclesiae* jako den, v němž se křesťanská obec shromažďuje ke slavení; je to *Dies hominis* jako den radosti, odpočinku a bratrské lásky.

Tento den je tedy jakýmsi prapůvodním svátkem, ve kterém může být každý věřící hlasatelem a strážcem smyslu pro čas. V tomto dni totiž pramení křesťanský smysl existence a nový způsob prožívání času, vztahů, práce, života i smrti. Proto je dobré, když se v den Páně ze strany církve organizují některé akce v blízkosti nedělního slavení eucharistie: přátelské posezení, iniciativy k výchově dětí, mladých i dospělých ve víře, pouti, skutky bliženské lásky a různé momenty modlitby. I když je pravda, že sobotní večer již patří k neděli od prvních nešpor a proto je dovoleno splnit nedělní povinnost už v něm, je přesto na základě těchto tak významných hodnot nutné připomenout, že sama neděle si zasluhuje, aby byla svěcena a nestala se nakonec dnem ?prázdnoty Boha?[208].

Smysl odpočinku a práce

74. V naší době je nakonec obzvlášť naléhavé, aby den Páně byl dnem odpočinku od práce. Ze srdce si přejeme, aby jej jako takový uznala i občanská společnost, aby člověk měl možnost zbavit se pracovní povinnosti, aniž by byl za to trestán. Vždyť křesťané - ne bez souvislosti s významem soboty v židovské tradici - spatřovali ve dni Páně také den odpočinku od každodenních námah. Ten má svůj přesný význam, neboť relativizuje práci, jejíž účel má vztah k člověku. Práce je pro člověka a ne člověk pro práci. Snadno odtud lze vytušit ochranu, která je tak poskytována samotnému člověku. Tímto způsobem je totiž osvobozen od možné formy otroctví. Jak jsem již řekl, ?práce má primární význam pro uskutečnění člověka a pro rozvoj společnosti a musí být tedy vždy organizována a rozvíjena při plném respektování lidské důstojnosti a ve službě společnému dobru. Zároveň je nezbytné, aby se člověk nedal prací zotročit, aby si z ní neudělal modlu tím, že v ní spatřuje poslední a konečný smysl života?[209]. Bohu zasvěcený den otevírá člověku chápání smyslu jeho existence a jeho pracovní činnosti[210].

Nedělní shromáždění bez kněze

75. Objevením významu nedělního slavení pro život křesťana se bezděčně nabízí otázka oněch společenství, v nichž chybí kněz a kde tedy v den Páně není možné slavit mši svatou. K tomu je třeba říci, že jde často o velmi odlišné situace. Synoda především doporučila věřícím, aby se odebrali do některého z diecézních kostelů, kde je kněz přítomen, přestože si to žádá určitou oběť.[211]. Tam, kde velké vzdálenosti prakticky znemožňují účast na nedělní eucharistii, je důležité, aby se křesťanská společenství přesto shromáždila ke chválám Pána a na památku dne Jemu zasvěcenému. Má se to však konat za odpovídajícího poučení o rozdílu mezi mší svatou a nedělním shromážděním dočasně bez kněze. Pastorační péče církve musí v tomto případě bdít nad tím, aby bohoslužba slova byla organizována pod vedením jáhna nebo zodpovědného představeného daného společenství, jemuž byl

tento úřad úředně předán příslušnou autoritou, a je veden podle specifického, biskupskou konferencí vypracovaného a k tomuto účelu schváleného obřadu[212]. Připomínám, že při těchto liturgiích přísluší ordinářům dávat dovolení k rozdávání sv. přijímání, přičemž by měli pečlivě zvážit vhodnost určitých rozhodnutí. Kromě toho je nutné dbát na to, aby taková shromáždění nevyvolávala zmatení ohledně ústřední role kněze a svátostné složky života církve. Důležitost role laiků, jimž patří právem dík za jejich velkodušnost ve službě křesťanskému společenství, nesmí nikdy zastřít nenahraditelnou službu kněze pro život církve[213]. Dále ať se bdí nad tím, aby shromáždění, dočasně bez kněze, nedávala podnět k eklesiologickým vizím, jež se neshodují s pravdou evangelia a tradicí církve. Spíše by to měly být privilegované příležitosti modlitby k Bohu, aby jim poslal svaté kněze podle svého srdce. Dojímavé je v této souvislosti, co napsal Jan Pavel II. ve svém ?Dopisu kněžím? k Zelenému čtvrtku 1979. Vzpomínal na ona místa, kde se lidé, které diktátorské režimy zbavili jejich kněží, shromažďovali na poutním místě, položili na oltář ještě uchovanou štólu a pronášeli modlitby eucharistické liturgie. Ve chvíli proměňování se ponořili do ticha na znamení, jak vroucně touží po tom, aby slyšeli slova, která mohou účinně vyslovit jen ústa kněze?[214]. Právě z tohoto hlediska vzhledem k nesrovnatelnému dobru, které pochází ze slavení eucharistické oběti, prosím kněze o aktivní a konkrétní ochotu co nejčastěji navštěvovat obce, které jsou svěřeny jejich pastorační péči, aby nezůstávaly dlouho bez svátosti lásky.

Eucharistická forma křesťanského života, církevní příslušnost

76. Význam neděle jako Dies Ecclesiae nám připomíná vnitřní spojení Ježíšova vítězství nad zlem a smrtí s naší příslušností k tělu církve. Každý křesťan totiž v den Páně objevuje také společenský rozměr svého vykoupeného života. Účastnit se liturgických úkonů, přijmout Tělo a Krev Krista zároveň znamená stále více prohlubovat vlastní příslušnost k Tomu, který pro nás zemřel, a činit ji stále intimnější. (srov. 1 Kor 6, 19nn; 7, 23). Vpravdě ? kdo jí Krista, žije skrze něho. Ve vztahu k eucharistickému tajemství se chápe hluboký smysl communio sanctorum. Sváté přijímání má vždycky a neoddělitelně vertikální i horizontální znamení: společenství s Bohem a společenství s bratřími a sestrami. Obě dimenze se tajemně setkávají v eucharistickém daru. ?Kde je zničeno společenství s Bohem, jež je společenstvím s Otcem Synem a Duchem Svatým, tam je také zničen kořen a zdroj společenství mezi námi. A kde se nežije společenství mezi námi, tam také společenství s Trojjediným Bohem není živé ani pravdivé? [215]. Protože jsme tedy povoláni být údy Krista a tím údy, jež patří k sobě (srov. 1 Kor 12, 27) tvoříme skutečnost, jež má základy ve křtu a je živena eucharistií - skutečnost, jež vyžaduje, aby nacházela v životě našich společenství hmatatelné potvrzení.

Eucharistická forma křesťanského života je nepochybně církevní a komunitní forma. Každý věřící může skrze diecézi a farnosti jako nosné struktury církve v určité oblasti udělat konkrétní zkušenost své příslušnosti k tělu Kristovu. Sdružení, církevní hnutí a nová společenství ? s živostí svých charismat, která byla dána Duchem Svatým pro naši dobu ? jakož i instituty zasvěceného života mají úkol poskytovat svůj specifický přínos, aby u věřících podporovali vědomí, že patří Pánu (srov. Řím 14,8). Projevy sekularizace, které mají nikoli náhodou rysy individualismu, škodí především osobám, které mají slabý smysl pro příslušnost. Křesťanství už od počátku vždy implikuje úsilí o pospolitost, síť vztahů, které jsou stále oživovány nasloucháním slovu a slavením eucharistie a proniknutý Duchem Svatým.

Spiritualita a eucharistická kultura

77. Synodní otcové příznačně potvrdili, že ?věřící křesťané potřebují hlubší chápání vztahů mezi eucharistií a každodenním životem. Eucharistická spiritualita to není pouze účast na mši svaté a adorace Nejsvětější svátosti. Objímá celý život?[216]. Tato poznámka má pro nás dnes velký význam. Je třeba uznat, že jeden z nejtěžších důsledků právě zmíněné sekularizace spočívá v tom, že odsunula křesťanskou víru na okraj existence, jako by nebyla potřebná ke konkrétnímu rozvoji života lidí. Selhání tohoto způsobu života ?jako by Bůh neexistoval? je nyní všem zjevné. Dnes je nutné znovu objevit, že Ježíš Kristus není jen pouhé soukromé přesvědčení nebo abstraktní učení, nýbrž skutečná osoba, jejíž vstup do dějin je s to, změnit život všech. Proto se musí eucharistie jako pramen a vyvrcholení života a poslání církve proměnit ve spiritualitu, život ?podle Ducha? (Řím8,4 n; srov. Gal 5, 16.25). Je to příznačné, že sv. Pavel na místě listu k Římanům, kde vybízí žít novou duchovním bohoslužbu, zároveň připomíná nutnost myslet na změnu vlastního způsobu života: ?A nepřizpůsobujte se už tomuto světu, ale změňte se a obnovte své smýšlení, abyste dovedli rozeznat, co je Boží vůle, co je dobré, bohublé a dokonalé.? (12,2). Tímto způsobem apoštol národů podtrhuje spojení mezi pravou duchovní bohoslužbou a nutností nového způsobu

vnímat existenci a vést život. Podstatnou částí eucharistické formy křesťanského života je obnova smýšlení, abychom ?už nebyli jako malé děti a nedávali se zmítat a strhovat větrem kdejakého učení? (Ef 4, 14).

Eucharistie a evangelizace kultur

78. Z řečeného vyplývá, že nás eucharistie uvádí do dialogu s různými kulturami a v jistém smyslu jim je výzvou[217]. Je třeba uznat mezi kulturní charakter této nové bohoslužby, této logiké latreia. Přítomnost Ježíše Krista a vylití Ducha Svatého jsou události, které se mohou konfrontovat s každou kulturní skutečností, aby ji podle způsobu evangelia prokvasily. To pak sebou přináší jako důsledek povinnost s přesvědčením pěstovat evangelizaci kultur a to s přesvědčením, že sám Kristus je pravdou každého člověka a celých lidských dějin. Eucharistie se stane měřítkem zhodnocení všeho, s čím se křesťan setká v různých kulturních projevech. V tomto důležitém procesu můžeme zakoušet více než kdy jindy významná slova sv. Pavla z jeho první listu Soluňanům: ?Všechno zkoumejte, ale co je dobré toho se držte! (5, 21).

Eucharistie a věřící laikové

V Kristu hlavě církve, která je jeho tělem, jsou křesťané, ?jeho vyvoleným lidem, královským kněžstvem, svatým národem, lidem náležejícím Bohu, aby hlásal jeho mocné skutky? (srov. 1 Petr 2,9). Eucharistie jako tajemství, které je třeba žít, se nabízí každému z nás v těch poměrech, v nichž se nachází a činí z existenciální situace místo, na kterém musí dennodenně žít křesťanskou novost. Jestliže v nás eucharistická oběť živí a dává růst tomu, co nám již bylo dáno ve křtu, kterým jsme byli všichni povoláni ke svatosti[218] pak se to musí vynořit a projevit právě v těch životních podmínkách a situacích, v nichž se každý jednotlivý křesťan nachází. Člověk se den ode dne stává bohoslužbou, která se líbí Bohu tím, že žije vlastní život jako povolání. Počínaje liturgickým shromážděním, je to sama svátost eucharistie, jež nás v každodenní skutečnosti zavazuje, aby bylo všechno konáno k Boží slávě. A protože svět je ?pole? (Mt 13,38), do něhož Bůh vkládá své děti jako dobré semeno, jsou křesťanští laikové v síle křtu a biřmování a posílení eucharistií povoláni k tomu, by Kristem přinesenou radikální novost žili právě v obyčejných životních podmínkách[219]. Musí chovat přání, aby se eucharistie stále hlouběji vtiskovala do jejich všedního života a aby je vedla k tomu stávat se poznatelnými svědky ve svém pracovním prostředí a v celé společnosti[220]. Se zvláštním povzbuzením se obracím na rodiny, aby z této svátosti čerpaly podněty a sílu. Láska mezi mužem a ženou, přijetí života a poslání výchovy jsou výsadními oblastmi, v nichž může eucharistie dokázat svou schopnost, proměňovat život a vést k plnému smyslu života[221]. Pastýři nesmí nikdy opomíjet podporovat věřící laiky, vychovávat je a povzbuzovat je žít v plnosti jejich povolání ke svatosti v onom světě, který Bůh tolik miloval, že vydal svého Syna, aby se stal jeho spásou (srov. Jan 3, 16).

Eucharistie a kněžská spiritualita

80. Eucharistická forma křesťanského života se nepochybně projevuje zvláštním způsobem v kněžském životě. Kněžská spiritualita je ze své vnitřní podstaty eucharistická. Semeno takové spirituality je obsaženo už ve slovech, která pronáší biskup při obřadech svěcení: ?Přijmi dary lidu pro slavení oběti. Mysli na to, co konáš, napodobuj to, co slavíš, a postav svůj život pod tajemství kříže?[222]. Aby kněz dával svému životu stále dokonalejší eucharistické rysy, musí již v době svého formace a pak v následujících letech dávat rozsáhlý prostor duchovnímu životu[223]. Je povolán, aby opravdově hledal Boha, i když musí zároveň být nablízku starostem lidí. Intenzivní duchovní život mu dovolí, vstoupit hlouběji do společenství s Pánem a pomáhat mu dát se uchvátit láskou k Bohu, takže bude jejím svědkem v každé i obtížné a temné situaci. Proto společně se synodálními otci doporučuji kněžím ?denně sloužit mši svatou i kdyby na ní neměli být přítomni věřící?[224]. Toto doporučení plyne zejména z objektivně nekonečné hodnoty každého slavení eucharistie a nadto má svůj podnět v její jedinečné duchovní účinnosti, neboť je-li mše svatá prožívána usebraně a s vírou, formuje v nejhlubším slova smyslu, neboť vyžaduje připodobnit se Kristu a kněze samého posiluje v jeho povolání.

Eucharistie a Bohu zasvěcený život

81. S ohledem na spojitost eucharistie a různých církevních povolání se vyjímá zejména ?prorocké svědectví mužů a žen, kteří ze slavení eucharistie a v adoraci nacházejí sílu k radikálnímu následování poslušného, chudého a čistého Krista?[225]. I když prokazují mnoho služeb v oblasti lidského vzdělání a péče o chudé, ve školství nebo při ošetřování nemocných, vědí mužové a ženy zasvěceného života, že hlavním cílem jejich života ?je nazírání božských věcí a stálé spojení s Bohem?[226]. Podstatný přínos, který očekává církev od života zasvěceného Bohu, se spíše

týká bytí než činnosti. V této souvislosti bych rád připomněl význam panenského (i panického) svědectví právě ve vztahu k tajemství eucharistie. Eucharistické tajemství kromě spojení s kněžským celibátem totiž ukazuje vnitřní vztah panenství (panictví) zasvěceného Bohu, neboť je výrazem bezvýhradné oddanosti církve Kristu, kterého přijímá s radikální a plodnou věrností jako svého ženicha.[227]. Bohu zasvěcené panenství (panictví) dostává v eucharistii inspiraci a potravu pro plnou oddanost Kristu. Kromě toho dostává z eucharistie povzbuzení a popud být také v naší době znamením nezištné a plodné lásky, kterou Bůh chová k lidem. Konečně se Bohu zasvěcený život svým specifickým svědectvím stává objektivní připomínkou a předjímáním oné ?Beránkovy svatby? (Zj 19, 7-9), která je cílem celých dějin spásy. V tomto smyslu je působivým poukazem k onomu eschatologickému horizontu, který potřebuje každý člověk, aby mohl orientovat svá životní rozhodnutí.

Eucharistie a mravní proměna

82. Objevíme-li krásu eucharistické formy křesťanské existence, dojdeme také k přemýšlení o mravních energiích, které jsou touto formou aktivovány v podpoře autentické svobody, která je Božím dětem vlastní. Tím bych se rád znovu zabýval tematikou, která se vynořila na synodu ohledně vztahu mezi eucharistickou formou existence a mravní transformací. Papež Jan Pavel II. tvrdil, že mravní život má hodnotu ?duchovní bohoslužby? (Řím 12,1; srov. Flp 3,3), která čerpá z onoho nevyčerpatelného pramene svatosti a oslavy Boha, kterými jsou svátosti a zvláště eucharistie. Vždyť účastí na oběti kříže křesťan komunikuje s darující se láskou Krista a je uschopněn a zavázán k tomu, aby žil tutéž lásku ve všech životních postojích i situacích.[228]. V samotné ?bohoslužbě?, v eucharistickém společenství je obsaženo ?být milován a milovat druhé?. Eucharistie, jež se nestane prakticky projevovanou láskou, je sama v sobě roztříštěna[229].

Tuto připomínku mravního významu duchovní bohoslužby nelze vykládat v moralistickém smyslu. Je to především šťastný objev dynamiky lásky v srdci toho, který přijímá dar Pána, zcela se mu odevzdává a nachází pravou svobodu. Mravní proměna, která je implikována bohoslužbou, kterou Kristus ustanovil, je vnitřní úsilí a srdečná touha odpovědět na lásku Pána celým svým bytím, i s vědomím vlastní křehkosti. Dobře se to ukazuje v evangelním vyprávění o Zacheovi (srov. Lk 19, 1-10). Když pohostil Ježíše ve svém domě, byl celník zcela proměněn: rozhodl se polovinu svého majetku dát chudým a těm, od kterých příliš mnoho požadoval, vrátil čtyřnásobně. Mravní úsilí, které vyvěrá z přijetí Ježíše do našeho života, pochází z vděčnosti, že jsme zakusili nezaslouženou blízkost Pána.

Eucharistická důslednost

83. Je důležité podtrhnout to, co synodní otcové označili za eucharistickou důslednost a k čemu je naše existence objektivně povolána. Bohoslužba, která se líbí Bohu, totiž není nikdy pouze soukromým úkonem bez důsledků pro naše sociální vztahy. Vyžaduje totiž veřejné svědectví vlastní víry. To platí samozřejmě pro všechny pokřtěné, ale zvláště naléhavě se to jeví u těch, kteří pro své společenské nebo politické postavení mají udělat rozhodnutí, která se týkají základních hodnot, jako je respektování a ochrana lidského života od početí po přirozenou smrt, rodina založená na manželství mezi mužem a ženou, svoboda výchovy pro děti a úsilí o společné dobro ve všech jeho formách[230]. Tyto hodnoty jsou nezadatelné. Proto se musí katoličtí politikové a zákonodárci, vědomi si své společenské odpovědnosti, cítit ve svědomí zvláště interpelováni, aby navrhovali a podporovali takové zákony, které jsou inspirovány hodnotami, jež mají základ v lidské přirozenosti[231]. To má také objektivní spojitost s eucharistií (srov. 1 Kor 11,27-29). Biskupové mají stále připomínat tyto hodnoty; to je součástí jejich odpovědnosti za stáde, jež jim bylo svěřeno[232].

EUCHARISTIE - TAJEMSTVÍ, KTERÉ TŘEBA HLÁSAT

Eucharistie a poslání

84. V homilii během mše svaté, kterou jsem se slavnostně ujímal úřadu nástupce apoštola Petra, jsem řekl: ?Není nic krásnějšího než být dostiženi, překvapeni evangeliem, Kristem. Není nic krásnějšího než Ho znát a jiným sdělovat přátelství s Ním?[233]. Tato výpověď nabývá ještě větší intenzity, když se myslí na eucharistické tajemství. Vždyť si nemůžeme pro sebe nechat lásku, kterou slavíme v této svátosti. Ona totiž ze své podstaty vyžaduje, aby byla dávana dále. Svět potřebuje Boží lásku ? setkat se s Kristem a věřit v něho. Eucharistie proto není pouze pramenem a vrcholem života církve, nýbrž také jejího misijního poslání. ?Autentická církev je misionářská církev? [234]. Také my musím dokázat přesvědčivě říci svým bratřím a sestrám: ?Co jsme viděli a slyšeli, to vám zvěstujeme, abyste také vy měli společenství s námi!? (1 Jan 1, 3). Vždyť není nic krásnějšího než setkat se s

Kristem a sdělit ho všem! Samotné ustanovení eucharistie ostatně předjímá právě to, co je jádrem Ježíšova poslání: On je poslán Otcem, aby spasil svět (srov. Jan 3, 16-17); Řím 8. 32). Při Poslední večeři Ježíš světuje svým učedníkům svátost, která zpřítomňuje oběť jeho sebedarování a kterou přináší v poslušnosti k Otci ke spáse nás všech. Nemůžeme jít k eucharistické hostině, aniž bychom se nedali vtáhnout do pohybu jeho poslání, který vychází z nitra samého Boha a směřuje k tomu aby dospěl k člověku. Proto je misijní úsilí základní součástí eucharistické formy křesťanské existence.

Eucharistie a svědectví

85. První a základní úkol, který vyrůstá ze svatých tajemství, která slavíme, je vydávat svědectví naším životem. Úžas nad darem, který nám Bůh dává v Kristu, dodává našemu životu novou dynamiku tím, že nás zavazuje být svědky jeho lásky. Staneme se svědky, když se skrze naše jednání, naše slova a naše konkrétní bytí objeví Jiný a když se bude sdílet. Říká se, že svědectví je prostředek, jímž v dějinách pravda Boží lásky dospívá k člověku a zve ho, svobodně přijmout tuto radikálnost. Ve svědectví se Bůh takřka vystavuje riziku, které tkví ve svobodě člověka. Ježíš sám je věrný a spolehlivý svědek (srov. Zj 1,5 3, 14); přišel, aby vydal svědectví pravdě (srov. Jan 18, 37). V této souvislosti mě napadá, abych se znovu vrátil k představě, která byla oblíbená u prvních křesťanů, ale i nás dnešní křesťany ohromuje: svědectví až k vydání sama sebe, k mučednictví, bylo považováno v dějinách církve vždycky za vrchol nové duchovní bohoslužby: ?Přinášejte sami sebe (dosl. svá těla) v oběť? (srov. Řím 12,1). Myslím např. na zprávu o mučednictví sv. Polykarpa ze Smyrny, žáka sv. Jana. Celá tato dramatická událost je vylíčena jako nějaká liturgie, ba dokonce jakoby se sám mučedník stával eucharistií[235]. Pomysleme také na eucharistické pojetí, které Ignác z Antiochie vyjadřuje s ohledem na své vlastní mučednictví: Považuje se za ?Boží pšenici? a přeje si, aby se v mučednictví stal ?čistým chlebem Krista?[236]. Křesťan, který dává svůj život v mučednictví, vstupuje do plného společenství s Velikonocemi Ježíše Krista a stává se spolu s ním sám eucharistií. Také dnes nechybí církvi mučedníci, v nichž se Boží láska ukazuje nejvznešenějším způsobem. I když od nás není požadován důkaz mučednictví, přesto víme, že bohoslužba, která se líbí Bohu vyžaduje tuto ochotu[237]. A nachází své uskutečnění v radostném svědectví před světem a to důsledným křesťanským životem v těch oblastech, kde nás Pán pověří, abychom ho tam hlásali.

Ježíš Kristus, jediný Spasitel

86. Zdůraznění vnitřního vztahu mezi eucharistií a misijním posláním nám také dává odhalit poslední obsah našeho hlásání. Čím živější je v srdcích křesťanského lidu láska k eucharistii, tím zřejmější mu bude misijní poslání: přinášet Krista. Ne jen nějakou ideu nebo etiku, které jsou od Něho inspirovány, nýbrž dar samotné jeho osoby. Kdo bližnímu nezprostředkuje pravdu lásky, stále nedal dost. Tak nám eucharistie jako svátost naší spásy nevyhnutně připomíná jedinečnost Krista a v něm dovršené spásy za cenu jeho krve. Proto vyplývá z věřeného a slaveného eucharistického tajemství požadavek, stále všechny vychovávat k misionářskému nasazení, jehož středem je hlásání Ježíše jako jediného Spasitele[238]. To zabrání sociologické redukci zásadního díla lidského pokroku, který je vždycky v každém autentickém procesu evangelizace zahrnut.

Náboženská svoboda

87. V této souvislosti bych rád dal hlas tomu, co řekli otcové během synodního shromáždění o velkých potížích, kterými je postiženo misijní poslání oněch křesťanských obcí, jež žijí v poměrech menšiny nebo jimž je zcela upírána náboženská svoboda[239]. Musíme Pánu opravdu děkovat za všechny biskupy, kněze a osoby zasvěceného života i laiky, kteří se věnují hlásání evangelia a žijí svou vírou tím, že vystavují do nebezpečí svůj vlastní život. V mnoha oblastech světa je už prostá návštěva kostela hrdinským svědectvím, které vystavuje lidi tomu, že jsou vytlačováni na okraj společnosti nebo přímo pronásledováni. Také při této příležitosti bych rád potvrdil solidaritu celé církve s těmi, kteří trpí nedostatkem svobody náboženského kultu. Kde chybí náboženská svoboda, tam nakonec, jak víme, chybí ta nejdůležitější svoboda, neboť ve víře vyjadřuje člověk vnitřní rozhodnutí o vlastním smyslu svého života. Modleme se proto, aby se rozšířily prostory náboženské svobody ve všech státech, aby křesťané, jakož i příslušníci jiných náboženství mohli žít své přesvědčení osobně i ve společenství.

EUCHARISTIE - TAJEMSTVÍ, KTERÉ TŘEBA NABÍDNOUT SVĚTU

Eucharistie, chléb dávaný za život světa

88. ?Chléb, který já dám, je mé tělo, obětované za život světa? (Jan 6, 51). Těmito slovy Pán odhaluje pravý význam daru vlastního života za všechny lidi. Ukazují nám také hluboký soucit, jaký má s každým jednotlivcem. Evangelia nám častokrát vyprávějí o Ježíšových citech k lidem, zvláště k trpícím a hříšníkům (srov. Mt 20,34; Mk 6,34; Lk 19, 41). Hlubo lidským citem vyjadřuje úmysl Boha spasit každého člověka, aby dosáhl pravý život. Každé slavení eucharistie svátostně zpřítomňuje dar, který Ježíš udělal ze svého života ? dar pro nás a pro celý svět. Zároveň nás Ježíš činí v eucharistii svědky Božího soucitu s každým bratrem a každou sestrou. Tak se kolem eucharistického tajemství rodí služba lásky k bližnímu, kterého ?nejprve nemám nijak rád nebo kterého ani neznám a miluji ho v Bohu a s Bohem. To je možné pouze na základě vnitřního setkání s Bohem, které se stalo společenstvím vůle a zasahuje také city. Pak se naučím nedívat se na druhé pouze svými očima a svými city, nýbrž z hlediska Ježíše Krista?[240]. Tímto způsobem poznávám v člověku, k němuž se přiblížím, bratry a sestry, za které Pán dal svůj život, protože je miluje ?do krajnosti? (Jan 13, 1). Proto si naše komunity, když slaví eucharistii, musí stále více uvědomovat, že Kristova oběť je pro všechny, a proto eucharistie pobádá každého, aby se sám stal pro druhého ? obětovaným chlebem? a tak se zasazoval za spravedlivější a bratřtější svět. Myslíme-li na rozmnožení chlebů a ryb, musíme uznat, že i dnes Ježíš vybízí své učedníky, aby se osobně angažovali: ?Vy jim dejte jíst! (Mt 14, 16). Povolání každého z nás je opravdu to ? stát se spolu s Ježíšem chlebem obětovaným za život světa.

Sociální důsledky eucharistického tajemství

89. Spojení s Kristem, které se uskutečňuje ve svátosti, nás uschopňuje k novosti v sociálních vztazích: ?Mystika svátosti má sociální charakter?. Spojení s Kristem je totiž zároveň spojením s druhými, kterým On se dává. Nemohu mít Krista pouze pro sebe, mohu mu patřit jen ve společenství s druhými, kteří se stali jeho nebo se mají stát?[241]. V této souvislosti je nutné jednoznačně vyjádřit vztah mezi eucharistickým tajemstvím a sociálním nasazením. Eucharistie je svátost společenství bratří a sester, kteří jsou ochotni smířit se v Kristu - v něm, který z židů a pohanů vytvořil jeden jediný lid tím, že zboursal přehradu, která je dělila (Ef 2,14). Pouze toto stálé úsilí o smíření dovoluje přijímat tělo a krev Krista důstojně (Mt 5,23-24)[242]. Slavením památky jeho Oběti sílí společenství mezi bratry a sestrami a pobádá zvláště ty, kteří jsou v konfliktu, aby uspíšili své smíření a odpuštění, jež jsou podmínkami k vytvoření skutečného pokoje.[243]. Z tohoto vědomí se rodí vůle proměnit také nespravedlivé struktury, aby se zaručilo respektování důstojnosti člověka, který byl stvořen podle Božího obrazu. Konkrétním rozvíjením této odpovědnosti dochází k tomu, že se eucharistie stává v životě tím, co ve slavení znamená. Jak jsem už zdůraznil na jiném místě, není vlastním posláním církve pouštět se do politického zápasu za uskutečnění spravedlivější společnosti, i když nemůže a nesmí zůstat stranou v zápasu o spravedlnost. Církev ?do něj musí vstoupit racionální argumentací a musí probouzet duchovní síly, bez nichž se spravedlnost nemůže prosadit ani prosperovat?[244].

Vzhledem k sociální odpovědnosti všech křesťanů, synodální otcové připomněli, že Kristova oběť je tajemstvím osvobození, které nás stále interpeluje a vyzývá. Proto se obracím na všechny věřící s výzvou, aby byli opravdovými tvůrci pokoje a spravedlnosti: ?Kdo se totiž účastní eucharistie, musí se zasazovat o budování míru v našem světě, který je poznamenán mnohým násilím, válkou a ? zvláště dnes ? terorismem, hospodářskou korupcí a sexuálním vykořisťováním?[245]. To všechno jsou problémy, které pak vyvolávají další ponižující jevy, které jsou krajně znepokojující. Víme, že nelze tuto situaci řešit povrchně. Právě v síle tajemství, které slavíme, musí být tyto okolnosti pranýřovány, neboť odporují důstojnosti člověka, za kterého Kristus prolil svou krev a tím potvrdil, jak vysokou cenu má každá osoba.

Pokrm pravdy a bída člověka

90. Nesmíme zůstat nečinní tváří v tvář jistým procesům globalizace, které nezřídka dávají v celosvětovém rozsahu neúměrně narůstat rozdílu mezi bohatými a chudými. Musíme pranýřovat ty, kteří mrhají bohatstvím země a tím vyvolávají nerovnosti, které volají do nebe (srov. Jak 5,4). Je například nemožné mlčet tváří v tvář ? otrěsným obrazům velkých uprchlických táborů nebo jednotlivých uprchlíků, kteří jsou - v různých částech světa ? přijímáni, aby se jim poskytla pomoc a unikli horšímu osudu, ale kteří nemají vůbec nic. Což to nejsou lidské bytosti, naši bratři a sestry? Nepřišly jejich děti na svět s týmž oprávněným očekáváním štěstí??[246]. Pán Ježíš, Chléb věčného života nás pobádá a upozorňuje nás na poměry bídy, v nichž se nachází větší část lidstva ? jsou to poměry, které často zahrnují jasnou a znepokojující odpovědnost lidí. Vždyť ?na základě statistických údajů, jež jsou k dispozici, lze tvrdit, že méně než polovina nesmírných položek celosvětově určených na zbraně, by více než stačilo k trvalému odstranění bídy nedohledných zástupů chudých. To je naléhavá výzva lidskému svědomí. Narodům, které

spíše na základě situací, podmíněných mezinárodními politickými, hospodářskými a kulturními vztahy, než nekontrolovatelnými poměry, žijí pod prahem chudoby, může a musí naše společné nasazení pro pravdu dát novou naději?[247].

Pokrm pravdy nás pobádá pranýřovat poměry nedůstojné člověka, v nichž se umírá kvůli nedostatku potravin, jenž je způsoben nespravedlností a vykořisťováním, a dává nám novou sílu a novou odvahu neustále pracovat na budování civilizace lásky. Křesťané se už od počátku starali o to, aby se navzájem dělili o svá dobra (srov. Sk 4,32) a aby pomáhali chudým (srov. Řím 15, 26). Almužna, která se sbírá na liturgických shromážděních to živě připomíná, ale je to i velmi aktuální potřeba. Církevní dobročinné instituce, zvláště Charita na různých úrovních konají cennou službu, aby pomáhaly lidem v nouzi, zvláště těm nejchudším. Tím, že se dávají inspirovat eucharistií, svátostí lásky, stávají se jejím konkrétním výrazem a zasluhují proto veškerou chválu a povzbuzení pro solidární nasazení ve světě.

Sociální nauka církve

91. Tajemství eucharistie nás uschopňuje a pobádá k odvážnému nasazení ve strukturách tohoto světa, abychom do nich vnášeli onu novost vztahů, která má nevyčerpatelný pramen v daru Boha. Modlitba, kterou opakujeme v každé mši svaté: ? Chléb náš vezdejší dej nám dnes? nás zavazuje, učinit ve spolupráci s mezinárodními, státními i soukromými institucemi všechno možné, aby ve světě přestalo nebo se aspoň zmenšovalo pohoršení hladu a podvýživy, jímž trpí mnoho milionů lidí zvláště ve vývojových zemích. Zvláště pak křesťanský laik, formovaný ve škole eucharistie je povolán, aby se přímo ujal své politické a sociální odpovědnosti. Aby mohl náležitě plnit své úkoly je třeba ho připravit konkrétní výchovou k lásce a spravedlnosti. Proto, jak požadoval synod, je nutné, aby diecéze a křesťanské komunity byly seznámeny se sociální naukou církve a aby tato nauka byla podporována[248]. V tomto cenném dědictví, které pochází z nejstaršího církevní tradice, nacházíme prvky, které s hlubokou moudrostí orientují jednání křesťanů tváří v tvář palčivým sociálním otázkám. Toto učení dozrálo v průběhu dějin církve a vyznačuje se realizmem a vyrovnaností a pomáhá tak vyhnout se zavádějícím kompromisům nebo prázdňným utopiím.

Posvěcení světa a uchování stvoření

92. Aby se rozvíjela eucharistická spiritualita, jež je s to významně ovlivnit společenskou tkáň je konečně nutné, aby si křesťanský lid, který vzdává díky eucharistií, byl vědom, že to dělá ve jménu celého stvoření, že tak usiluje o posvěcení světa a intenzivně se za to zasazuje[249]. Sama eucharistie vrhá mocné světlo na lidské dějiny a na celý vesmír. Z tohoto svátostného hlediska se den po dni učíme, že každá církevní událost má charakter znamení, kterým se sám Bůh sděluje a dotazuje se nás. Tímto způsobem může eucharistická životní forma tím způsobem, jak chápeme dějiny a svět, skutečně vést ke změně mentality. Sama liturgie nás vychovává k tomu všemu, když se kněz během přípravy darů obrací k Bohu modlitbou chvály a prosby nad dary chleba a vína ? ?plodem země? a ? vinné révy? a ? lidské práce?. Těmito slovy bere obřad všechno lidské konání a námahu sebou a vkládá to do oběti přinášené Bohu a pobádá nás k tomu, abychom nazírali zemi jako Boží stvoření, které produkuje, co potřebujeme k životu. Není pouze neutrální skutečností, pouhou hmotou k libovolnému používání podle lidských chutí. Spíše má své místo uvnitř dobrého plánu Boha, který nás všechny povolal, abychom byli syny a dcerami v Božím Synu, Ježíši Kristu (srov. Ef 1,4-12). Oprávněné starosti kvůli ekologickému stavu, v němž se nachází stvoření v mnoha částech světa, může čerpat útěchu z perspektivy křesťanské naděje, která nás zavazuje pracovat na odpovědném uchování stvoření[250]. Ve vztahu mezi eucharistií a vesmírem totiž odhalujeme jednotu Božího plánu a jsme vedeni k tomu, chápat spojení mezi stvořením a ?novým stvořením?, které začalo zmrtvýchvstáním Krista, nového Adama. Díky křtu máme na něm podíl již nyní (srov. Kol 2, 12nn) a tak se otevírá našemu životu, živenému eucharistií, výhled na nový svět, nové nebe a novou zemi, kde z nebe sestupuje od Boha nový Jeruzalém, ? vystrojený jako nevěsta, okrášlená pro svého ženicha? (Zj 21, 2).

Užitečnost eucharistického Kompendia

93. Na konci těchto úvah, v nichž jsem se chtěl zabývat směrnicemi, které vplynuly ze synody, chtěl bych také vyjít vstříc prosbě, kterou přednesli synodální otcové, aby se pomáhalo křesťanskému lidu stále lépe věřit, slavit a žít eucharistické tajemství. Příslušné kongregace se proto postarají o vydání Kompendia, jež shrne texty Katechismu katolické Církve, modlitby, vysvětlení mešních eucharistických modliteb a vše ostatní, co by mohlo být užitečné pro správné chápání jakož i slavení a adoraci oltářní svátosti[251]. Rád bych, kdyby tato pomůcka přispěla k tomu, aby

se památka Pánových Velikonoc stávala každým dnem více pramenem a vrcholem života a poslání církve. Bude to pobídka pro každého věřícího k tomu, aby udělal ze svého života pravou duchovní bohoslužbu.

ZÁVĚR

94. Drazí bratři a sestry, eucharistie je počátkem každé formy svatosti a každý z nás je povolán k plnosti života v Duchu svatém. Kolik svatých učinilo svůj život autentickým díky své eucharistické zbožnosti! Od sv. Ignáce z Antiochie po sv. Augustina, od sv. Antonína opata po sv. Benedikta, od sv. Františka z Assisi po sv. Tomáše Akvinského, od sv. Kláry z Assisi po sv. Kateřinu Sienskou, od sv. Pascal Baylona po sv. Petra Juliána Eymarda, od sv. Alfonse M. de Liguori po bl. Charles de Foucaulda, od sv. Jana Maria Vianneye po sv. Terezii z Lisieux od sv. Pia z Pietralciny po bl. Terezii z Kalkuty, od bl. Piergiorgio Frassatiho po bl. Ivana Mertze, abych uvedl aspoň některá z tak velkého množství jmen, svatost našla vždycky své ohnisko ve svátosti eucharistie.

Proto je nutné, aby se v církvi skutečně věřilo v toto tajemství, aby se zbožně slavilo a intenzivně žilo. Dar, který Ježíš dělá ze sebe ve svátosti památky svého utrpení, nám potvrzuje, že zdar našeho života spočívá v účasti a trinitárním životě, která je nám v Něm definitivně a účinně nabídnuta. Slavení i adorace eucharistie umožňují, že se přiblížíme Boží lásce a osobně s ní souhlasíme až ke spojení s milovaným Pánem. Darování našeho života, *communio* s celým společenstvím věřících a solidarita s každým člověkem jsou nezbytné aspekty ?logiké latreia? svaté a bohublé duchovní bohoslužby (srov. Řím 12,1), v níž se promění celá naše lidská skutečnost k oslavě Pána. Proto vyzývám pastýře, aby věnovali největší pozornost ryzí eucharistické křesťanské spiritualitě. Kněží, jáhnové a všichni, kteří vykonávají nějakou eucharistickou službu, mohou vždycky čerpat sílu a podněty z těchto služeb, jež vykonávají s péčí a stálou vnitřní přípravou, pro svou osobní i komunitní cestu posvěcení. Všechny laiky a zvláště rodiny vyzývám, aby stále nacházeli ve svátosti Kristovy lásky energii, proměnit svůj život v ryzí znamení přítomnosti zmrtvýchvstalého Pána. Všechny Bohu zasvěcené osoby prosím, aby svým eucharistickým životem ukazovali zář a krásu, která spočívá v tom, že zcela patří Pánu.

95. Na počátku čtvrtého století byla ještě křesťanská bohoslužba zakázána císařskými úřady. Několik křesťanů ze severní Afriky, kteří se cítili vázáni slavit den Páně, zákazu vzdorovali. Byli popraveni, když předtím prohlásili, že pro ně není možné žít bez eucharistie, pokrmu Páně: *Sine dominico non possumus*[252]. Kéž se tito mučedníci z Abitene, spolu s mnoha svatými a blahoslavenými, kteří udělali eucharistii středem svého života, za nás přimlouvají a kéž nás učí věrnosti setkání se zmrtvýchvstalým Kristem. Také my nemůžeme žít bez účasti na svátosti naší spásy a toužíme po tom, abychom byli *iuxta dominicam viventes*, to znamená tlumočit životem, co jsme v den Páně přijali. Tento den je skutečně dnem našeho konečného osvobození. Což je divné, že si přejeme, aby byl každý den tak prožíván, jak to odpovídá novosti, kterou zavedl Kristus tajemstvím eucharistie?

96. Maria, neposkrvněná Panno, archo nové a věčné Úmluvy, doprovázej nás na této cestě vstříc Pánu, který přichází. V ní nacházíme nejdokonaleji uskutečněnou podstatu církve. Ta v ní vidí ?eucharistickou ženu? ? jak ji nazval Boží služebník Jan Pavel II.[253] nejzdařilejší obraz sebe samé a nazírá ji jako nenahraditelný vzor eucharistického života. Z tohoto důvodu tvrdí kněz, když je na oltáři přítomno tělo Páně ? ?*verum Corpus natum de Maria Virgine?* jménem liturgického shromáždění slovy eucharistické modlitby: ?*Uctíváme slavnou Pannu Marii, Rodičku našeho Boha a Pána Ježíše Krista?*[254]. Její svaté jméno je vzýváno a uctíváno také v eucharistických modlitbách východních křesťanských církví. Věřící pak ?svěřují Marii, Matce církve, svůj život a svou práci. Tím, že se snaží mít stejné smýšlení jako Maria, pomáhají celé obci žít v živější odevzdanosti, jež se líbí Otcí?[255]. Ona je *Tota pulchra*, celá krásná, protože září leskem Boží Velebnosti. Krása nebeské liturgie, která se má odrážet také v našich shromážděních, nachází v ní věrné zrcadlo. Od ní se musíme učit, jak se sami stát eucharistickými lidmi církve, abychom i my podle slov sv. Pavla mohli předstoupit před Pána ?neposkrvnění?, jak nás chtěl mít od počátku (srov. Kol 1,22; Ef 1, 4)[256].

97. Kéž v nás na přímlovu blahoslavené Panny Marie Duch Svatý zažehne stejný žár, který zakusili učedníci jdoucí do Emauz (srov. Lk 24, 13-35) a kéž náš život obnoví eucharistický úžas a krásu, jež se zrcadlí v liturgickém obřadu, účinném znamení nekonečné krásy posvátného tajemství Boha. Ti učedníci se zvedli a spěšně se vrátili do Jeruzaléma, aby se podělili o tu radost se svými bratry a sestrami. Opravdová radost totiž spočívá v poznání, že Pán zůstává s námi jako náš věrný průvodce. Eucharistie nám dává objevit, že se zemřelý a zmrtvýchvstalý Kristus se v tajemství církve projevuje jako náš současník. Stali jsme se svědky tohoto tajemství lásky. Přejme si navzájem,

abychom šli na setkání s eucharistií plni radosti a úžasu, abychom zakoušeli a hlásali jiným pravdu slova, s ním se Ježíš rozloučil se svými učedníky: ? Já jsem s vámi po všechny dny až do konce světa? (Mt28, 20).

Dáno v Římě, u sv. Petra, dne 22. února, na svátek stolce sv. apoštola Petra, roku 2007, v druhém roce mého pontifikátu

Benedict PP XVI.

[1] Srov. Tomáš Akvinský: Summa Theologie III.q.73.

[2] Augustinus, In Johannis Evangelium Tractatus, 26, 5: PL 35, 1609.

[3] Benedikt XVI. Promluva k účastníkům plenárního shromáždění Kongregace pro nauku víry (10. 2. 2006) AAS 98 (2006) 255.

[4] Srov. BENEDIKT XVI., Proslov pro účastníky třetího shromáždění XI. řádné rady generálního sekretariátu biskupské synody 1. 6. 2006.

[5] Srov. Propositio 2.

[6] Poukazují zde na nutnost hermeneutiky kontinuity také ve vztahu liturgického vývoje po 2. Vatikánském koncilu: Srov. BENEDIKT XVI. Proslov k římské kurii (22.12. 2005) : AAS 98 (2006) 44-45.

[7] Srov. AAS 97 (2005), 337-352.

[8] Srov. Rok eucharistie ? Doporučení a návrhy (15. října 2004) .L'Osservatore Romano (dt.) 34 ročník č. 47, str. 9-12 a č. 48, str. 9-12.

[9] Srov. AAS 95 (2003), 443-475). Viz také Instrukce Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, Redemptoris Sacramentum(25.března 2004): AAS 96 (2004), 549-601, vydané na výslovné přání Jana Pavla II.

[10] Jen pro připomínku ty zásadní: Ekumenický tridentský koncil, Doctrina et Canones de ss. Missae sacrificio, DS 1738-1759, Lev XIII. encyklika Mirae caritatis z 28 května 1902, Pius XII. Encyklika Mediator Dei, 20 11. 1947, Pavel VI. encyklikaMysterium fidei 3 9. 1965, Jan Pavel II. encyklika Ecclesia de Eucharistia ze 17. 4.2003, Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, Instr. Eucharisticum mysterium (25.5.1967), Instr. Liturgiam authenticam (28.3.2001).

[11] Srov. Propropositio 1.

[12] č.14: AAS 98 (2006) 229.

[13] Katechismus katolické Církve,1327.

[14] Propositio, 16.

[15] BENEDIKT XVI. Homilie při slavnostním převzetí stolce římského biskupa 7. 5., 2005 AAS:97 (2005), 752.

[16] Srov. Propositio, 4.

[17] De Trinitate, VIII, 8, 12; CCL, 50, 287.

[18] Encyklika Deus caritas est (25. prosince 2005) 12:AAS 98 (2006) 228.

[19] Srov. Propositio 3.

[20] Římský breviář, hymnus ke čtení a slavnost Těla a Krve Krista.

[21] Benedikt XVI. Encyklika Deus caritas est (25. 12. 2006) 13; AAS 98 (2006), 228.

[22] Srov. Benedikt XVI., Homilie na Marienfeld (21. 8. 2005) AAS 97 (2005) 9891-892.

[23] Srov. Propositio, 3.

[24] Srov. Římský misál, čtvrtý eucharistický kánon.

[25] Katecheze XXIII, 7, PG 33, 1114 nn.

[26] Srov. O kněžství, VI, 4: PG 418, 681.

[27] Ibidem. III, 4: PG 48, 642.

[28] Propositio 22

[29] Srov. Propositio 42: ?Toto eucharistické setkání se uskutečňuje v Duchu Svatém, který nás proměňuje a posvěcuje. Vzbuzuje v učedníkovi rozhodnou vůli, odvážně hlásat druhým vše, co slyšel a co zažil, aby je vedl k setkání s Kristem. Tímto způsobem se učedník poslaný církví otevírá bezmeznému poslání?

[30] Srov. 2. Vatikánský koncil Dogmatická konstituce o církvi Lumen gentium, 3; např. viz sv. Jan Zlatoústý, Katechese 3, 13-19: SSC 50, 174-177.

[31] Jan Pavel II. Encyklika Ecclesia de Eucharistia, (17. dubna 2003) I:AAS 95 (2003), 433

[32] Ibid. 21: AAS 95 (2003), 447.

[33] Srov. Jan Pavel II. Encyklika Redemptor hominis (4. března 1979),20, AAS 71(1979), 309-316; Apod. list Dominicæ Cenæ (24. února 1980) 4: AAS 72 (1980) 119-121

[34] Srov. Propositio 5.

[35] Sv. Tomáš Akvinský, Summa Theologie III, q. 80, a 4.

[36] č. 38: AAS 95 (2003), 458

[37] = v nich existuje a z nich se skládá jedna a jediná katolická církev ? Dogmatická konstituce 2. Vatikánského koncilu Lumen gentium, 23

[38] Kongregace pro nauku víry, List biskupům katolické církve o některých aspektech církve jako communio ? Communio Notio? (28. 5. 1992), 11: AAS 85 (1993), 844-845.

[39] Propositio 5: Pojem ?katolický? vyjadřuje všeobecnost, jež pochází z jednoty, kterou požaduje a buduje eucharistie slavená v každém kostele. Místní církve ve světové církvi mají tak v eucharistii úkol, zviditelnit svou jednotu a svou rozdílnost. Toto pouto bratrské lásky dává zazářit trinitárnímu společenství. Koncily a synody vyjadřují dějinách tento aspekt církve?.

[40] Srov. ibid.

[41] Dekret o službě a životě kněží, Presbyterorum ordinis, 5.

[42] Srov. Propositio, 14

[43] Dogmatická konstituce o církvi Lumen gentium, 1.

[44] De Orat. Dom., 23, PL 4, 553

[45] LG , 48 srov. také ibid.9

[46] Srov. Propositio 13.

[47] Srov. 2.Vatikánský koncil, dogmatická konstituce Lumen gentium, 7

[48] Srov. ibid., 11; 2. Vatikánský koncil, dekret o misionářské činnosti církve, Ad gentes 9. 13

[49] Srov. Jan Pavel II. , Ap. list Dominicæ Cenæ (24.2.1980) AAS 72 (1980)124-127; Presbyterorum ordinis, 5

[50] Srov. Kodex kánonů Východních Církví, kan. 710

[51] Srov. Obřad uvedení dospělých do křesťanské víry, všeobecný úvod č. 34-36

[52] Srov. Obřad křtu dětí, úvod č. 18-19

[53] Srov. Propositio, 15.

[54] Srov. Propositio, 7.; Jan Pavel II. encyklika Ecclesia de Eucharistia (17.4.200,3), 36: AAS 95 (2003) 457-458.

[55] Srov. Po synodální exhortace Jana Pavla II. Reconciliatio et Paenitentia (2. 12. 1984) 18: AAS 77 (1985), 224-228).

[56] Srov. Katechismus katolické Církve, 1385.

[57] Zde je třeba pomyslet na Confiteor nebo na slova kněze a shromáždění, než přistoupí k oltáři: Pane nejsem hoden, abys ke mně přišel, ale řekni jen slovo a má duše bude uzdravena. ? Není bezvýznamné, že liturgie stanoví také pro kněze některé velmi pěkné modlitby, jež nám předala tradice a jež připomínají potřebu, aby nám bylo odpuštěno jako například ona slova pronášená polohlasně, dříve než jsou věřící vyzváni ke svátostnému přijímání: ?Skrze své tělo a svou krev vysvobodí i mě ze všech mých nepravostí a zbav mě všeho zlého; ať vždycky miluji tvá přikázání a nikdy se od tebe neodloučím.?

[58] Srov. Sv. Jan Damascénský, O pravé víře, IV, 9: PG, 94, 1124C; sv. Řehoř Nazianský, Proslov 39, 17: PG 356A; Tridentický ekumenický koncil Doctrina de sacramento paenitentiae, kap. 2, DS 1672.

[59] Srov. 2. Vatikánský koncil, dogmatická konstituce o církvi Lumen gentium, 11; Jan Pavel II. po synodální apoštolská exhortace Reconciliatio et Paenitentia (2. 12. 1984), 30: 77, (1985) 256-257.

[60] Srov. Propositio, 7

[61] Srov. Jan Pavel II. Motu proprio Misericordia Dei (7.4.2002) AAS 94 (2002) 452-459

[62] Spolu se synodálními otci připomínám, že nesvátočné kající obřady, zmíněné v rituálu svátosti smíření, mohou být užitečné k růstu ducha obrácení a společenství křesťanských komunit tím, že připravují srdce ke slavení svátosti. Srov. Propositio 7

[63] Srov. Kodex kanonického práva, kánon 508

[64] Pavel VI. Apoštolská konstituce Indulgentiarum doctrina (1. 1. 1967) Normae, č. 1: AAS 59 (1967), 21.

[65] Ibid., 9: AAS 59 (1967), 18-19.

[66] Srov. Katechismus katolické Církve , 1499-1533

[67] Ibid. 1524

[68] Srov. Propositio 44.

[69] Srov. Biskupský synod, II. plenární zasedání, dokument o služebném kněžství Ultimis temporibus (30.11. 1971):AAS (1971), 898-942

[70] Srov. Jan Pavel II. Po synodální apoštolská exhortace Pastores dabo vobis (25.3. 1992), 42-69: AAS 84 (1992) 729-778

[71] Srov. 2. Vatikánský koncil, dogmatická konstituce o církvi Lumen gentium, 10; Kongregace pro nauku víry ? List o některých otázkách, týkajících se služebného kněžství Sacerdotium ministeriale (6. 8. 1983): AAS 75 (1983) 1001-1009.

[72] Srov. Katechismus katolické Církve, 1548

[73] Ibid.. 1552

[74] Srov. In Johanni Evangelium Tractatus, 123,5 PL 35, 1967

[75] Srov. Propositio 11.

[76] Srov. Dekret o službě a životě kněží Prebysterorum ordinis, 16.

[77] Srov. Jan XXIII. Encyklika Sacerdotii nostri primordia (1. 8. 1959): AAS 51 (1959) 545-579; Pavel VI. Encyklika Sacerdotalis coelibatus (24.6.1967): AAS 59 (1967) 657-697; Jan Pavel II. Po synodální apoštolská exhortace Pastores dabo vobis (25. 3. 1992) 29: AAS 84 (1992) 703-705; Benedikt XVI Proslov k římské kurii (prosinec 2006) L'Osservatore Romano 37. ročník (2007) č. 1. str. 6-8.

[78] Srov. Propositio 11

[79] Srov. 2. Vatikánský koncil, dekret o výchově kněží Optatam totius, 6; kodex kanonického práva kánon 241 § 1 a kánon 1029 Kodex práva východních církví kánon 342 § 1 a kánon 758; Jan Pavel II. Po synodální apoštolský list Pastores dabo vobis (25.3. 1992) 11. 34. 50: AAS 84 (1992) 673-675;; 712-714; 746-748; Kongregace pro klérus.

Direktorium pro službu život kněží *Dives Ecclesiae* (31. 3. 1994), 58; Kongregace pro katolickou výchovu ? Instrukce o kritériích pro objasnění povolání osob s homosexuálními sklony vzhledem k připuštění do semináře a k posvátným svěcením. (4. listopadu 2005): AAS 97 (2005), 1007-1013.

[80] Srov. Propositio 12; Jan Pavel II Po synodální apoštolský list *Pastores dabo vobis* (25.3. 1992) 41: AAS 84 (1992) 726-729

[81] 2. Vatikánský koncil, dogmatická konstituce o církvi *Lumen gentium*, 29.

[82] Srov. Propositio 38

[83] Srov. Jan Pavel II Po synodální apoštolský list *Familiaris consortio* (22.11. 1981), 57:AAS74 (1982), 149-150

[84] Apoštolský list *Mulieris dignitatem* (15.8. 1988), 26: AAS 80 (1988) 1715-1716

[85] Katechismus katolické církve, 1617.

[86] Srov. Propositio 8.

[87] 2. Vatikánský koncil, dogmatická konstituce o církvi *Lumen gentium*, 11

[88] Srov. Propositio 8.

[89] Srov. Jan Pavel II. apoštolský list *Mulieris dignitatem* (15.8.1988): AAS 80 (1988) 1653-1679; Kongregace pro nauku víry, List biskupům katolické církve spolupráci muže a ženy v církvi a ve světě (31. 5. 2004): AAS 96 (2004) 671-687.

[90] Srov. Propositio, 9.

[91] Srov. Katechismus katolické církve, č. 1640

[92] Srov. Jan Pavel II. apoštolská exhortace *Familiaris consortio* (22.11.1981), 84: AAS 74 (1982) 184-186; Kongregace pro nauku víry, List biskupům o sv. přijímání rozvedených, kteří uzavřeli nové manželství *Annus internationalis Familiae* (14.9. 1994): AAS 86 (1994) 974-979.

[93] Srov. Papežská rada pro výklad zákonodárných textů, Instrukce o normách, které mají dodržovat diecézní a mezi diecézní soudy při manželských kauzách *Dignitas connubii* 25.1. 2005, Vatikán, 2005.

[94] Srov. Propositio 40.

[95] Benedikt XVI. Proslov k tribunálu Římská rota u příležitosti zahájení soudního roku (28. ledna 2006): AAS 98 (2006) 138.

[96] Srov. Propositio 40

[97] Srov. *ibid.*

[98] Srov. *Ibid.*

[99] Srov.2.Vatikánský koncil dogmatická konstituce o církvi *Lumen gentium*, 48

[100] Srov. Propositio 3.

[101] Rád bych zde připomněl slova plná naděje a útěchy, která nacházíme v druhé eucharistickém kánonu: ? Pamatuj také na naše bratry a sestry, zesnulé v naději ve vzkříšení, a na všechny, kdo zemřeli v tvém slitování; přijmi je do svého světla, ať vidí tvou tvář.?

[102] Srov. Benedikt XVI. Homilie (8. prosince 2005): AAS 98 (2006) 15-16

[103] Dogmatická konstituce o církvi *Lumen gentium*, 58

[104] Propositio 4

[105] *Relatio post disceptationem*, 4 *L'Osservatore Romano* ,14.10.2005 str. 5

[106] Srov. *Sermo* 1,7; 11,10; 22,7; 29,76; *Sermones dominicales ad fidem codicum nunc denuo editi*, Grottaferrata 1977, str. 135, 209nn, 292nn 337. Benedikt XVI. Poselství církevním hnutím a novým společenstvím (22.5.2006): AAS 98 (2006) 463.

- [107] Srov. 2. Vatikánský koncil, pastorální konstituce o církvi v dnešním světě, *Gaudium et spes*, 22.
- [108] Srov. Srov. 2. Vatikánský koncil, dogmatická konstituce o Božím zjevení *Dei Verbum*, 2.4.
- [109] Srov. *Propositio* 33
- [110] *Sermo* 227,I: PL 38 1099
- [111] Sv. Augustin, *In Johannis Evangelium Tractatus* 21, 8. PL 35 1568
- [112] *Ibid.*. 28,1: PL 35, 1622
- [1] Srov. *Propositio* 30. Také mše svatá, kterou církev slaví během týdne a na kterou jsou věřící pozváni, aby se jí účastnili, nachází svou vlastní formu ve dni Páně, ve dni vzkříšení Krista; *Propositio* 43.
- [114] Srov. *Propositio* 2.
- [115] Srov. *Propositio* 25
- [116] Srov. *Propositio* 19, *Propositio* 25 upřesňuje: ?Autentický liturgický úkon vyjadřuje posvátnost eucharistického tajemství. Ta by měla pronikat slovy a úkony kněze celebranta, zatímco se přimlouvá u Boha, jak se svými věřícími, tak za ně?.
- [117] Všeobecné pokyny k římskému misálu, 22; srov. 2. Vatikánský koncil, konstituce o liturgii *Sacrosanctum concilium*, 41; Kongregace pro bohoslužbu a řád svátostí, *Instrukce Redemptionis Sacramentum* (25.3.2004) 19-25:AAS 96 (2004) 555-557.
- [118] Srov. 2. Vatikánský koncil, dekret o pastorační službě biskupů v církvi *Christus Dominus*, 14; konstituce o liturgii *Sacrosanctum concilium*, 41.
- [119] Všeobecné pokyny k římskému misálu, 22
- [120] Srov. *Ibid.*
- [121] Srov. *Propositio* 25.
- [122] Srov. 2. Vatikánský koncil, konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium* , 112-130
- [123] Srov. *Propositio* 27.
- [124] Srov. *ibid.*
- [125] Při všem, co se týká těchto aspektů, by se měly věrně dodržovat Všeobecné pokyny k Římskému misálu, 319-351.
- [126] Srov. Všeobecné pokyny k Římskému misálu, 39-41; 2. Vatikánský koncil, konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, 112-118.
- [127] *Sermo*, 34,1: PL 38, 210.
- [128] Srov. *Propositio* 25: Jako všechny umělecké výrazové prostředky, musí být i zpěv co nehlouběji uveden do souladu s liturgií, účinně se podílet na jejím cíli, tj.musí vyjadřovat víru, modlitbu, úžas a lásku k Ježíši přítomnému v eucharistii?
- [129] Srov. *Propositio* 29
- [130] Srov. *Propositio* 36
- [131] Srov. 2. Vatikánský koncil, konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, 116 , Všeobecný úvod do Římského misálu, 41.
- [132] Všeobecné pokyny k Římskému misálu, 28; Kongregace pro obřady, *Instrukce Eucharisticum Mysterium* (25.3.1967), 3: AAS 57 (1967), 540-543.
- [133] Srov. *Propositio* 18.
- [134] *Ibidem.*

- [135] Všeobecné pokyny k Římskému misálu, 29.
- [136] Srov. Jan Pavel II. Encyklika *Fides et ratio* (14.9.1998), 13: AAS 91 (1999), 15-16.
- [137] Sv. Jeroným Comm. in Iz. Prol. PL 24, 17; srov. 2. Vatikánský koncil, dogmatická konstituce o Božím zjevení *Dei Verbum*, 25.
- [138] Srov. *Propositio* 31.
- [139] Všeobecné pokyny k Římskému misálu, 29; srov. 2. Vatikánský koncil, konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*.
- [140] *Propositio* 19.
- [141] Srov. 2. Vatikánský koncil, konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum concilium*, 52
- [142] Srov. 2. Vatikánský koncil, dogmatická konstituce o Božím zjevení *Dei Verbum*, 21.
- [143] Proto synoda vybídla k vypracování pastorační příručky na základě tříletého lekcionáře, aby se daly podněty pro vnitřní souvislost hlásání odpovídajících čtení s učením víry; srov. *Propositio* 19.
- [144] Srov. *Propositio* 20
- [145] Všeobecné pokyny k Římskému misálu, 78.
- [146] Srov. *ibid.*
- [147] Srov. *Propositio* 22
- [148] Všeobecné pokyny k Římskému misálu, 79d.
- [149] *Ibid.* 79c
- [150] S ohledem na starobylé a ctihodné zvyky a na výslovná přání synodních otců jsem vyzval příslušné kongregace, aby studovali možnost, přeložit pozdravení pokoje na jinou chvíli, například před přinášením darů. Taková volba by byla jistě smysluplným poukazem na napomenutí Pána, že před každou obětí je nutné smíření (srov. Mt 5, 23nn); srov. *Propositio* 23.
- [151] Srov. Kongregace pro bohoslužbu a řád svátostí, Instrukce *Redemptionis Sacramentum* (25.3. 2004), 80-96 (2004), 574-577.
- [152] Srov. *Propositio* 34.
- [153] Srov. *Propositio* 35.
- [154] Srov. *Propositio* 24.
- [155] Srov. Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, 14-20, 30f. 48f; Kongregace pro bohoslužbu a řád svátostí, instrukce *Redemptionis sacramentum* (25.3. 2004), 36-442: AAS 96 (2004), 561-564.
- [156] č. 48.
- [157] *Ibid.*
- [158] Srov. Kongregace proklérus a jiné kongregace římské kurie Instrukce k některým otázkám o spolupráci laiků ve službě kněze *Ecclesiae de mysterio* (15.8.1997): AS 89 (1997) , 852-877.
- [159] Srov. *Propositio* 33.
- [160] Všeobecné pokyny k Římskému misálu, 92
- [161] Srov. *Ibid.* 94.
- [162] Srov. 2. Vatikánský koncil, dekret o laickém apoštolátu, 24; Všeobecné pokyny k Římskému misálu, č. 95-111, Kongregace pro bohoslužbu a řád svátostí, Instrukce *Redemptionis Sacramentum* 25.3. 2004), 43-47? AAS 96 (2004, 584-566; *Propositio* 33: Tyto úřady musí být zavedeny podle specifického mandátu a opravdových požadavků slavicí obce. Laické osoby, jež jsou pověřeny těmito službami, musí být pečlivě vybrány, dobře

připraveny a doprovázeny stálým dalším vzděláváním. Jejich jmenování musí být na dobu určitou. Musí být v komunitě známí a musí se jim od ní dostávat vděčného uznání.

[163] Srov. 2. Vatikánský koncil, konstituce o posvátné liturgii, Sacrosanctum Concilium, 37-42.

[164] Srov. Všeobecné pokyny k Římskému misálu, 386-399.

[165] AAS 87 (1995) 288-314.

[166] Apoštolská exhortace *Ecclesia in Africa* (14. 9. 1995), 55-77: AAS 88 (1996), 34-47; Po synodální apoštolský list *Ecclesia in America* (22. 1. 1999).16.40.64. 70-72: AAS 91 (1999), 752-753; 775-776; 779; 805-809; Po synodální apoštolský list *Ecclesia in Asia* (6. 11. 1999), 21f: AAS 92 (2000), 482-487; Po synodální apoštolský list *Ecclesia in Oceania* (22.11.2001), 16? AAS 94 (2002) 382-384; Po synodální apoštolský list *Ecclesia in Europa*, (28.6. 2003) 58-60.AAS 95 (2003) 685-686.

[167] Srov. Propositio 26.

[168] Srov. Propositio 35; 2. Vatikánský koncil, konstituce o posvátné liturgii, Sacrosanctum Concilium, 11.

[169] Srov. Katechismus Katolické Církve, 1388; 2. Vatikánský koncil, konstituce o posvátné liturgii SC, 55

[170] Srov. Encyklika *Ecclesia in Eucharistia* (17.4.2003) 34: AAS 95 (003) 456.

[171] Mezi nimi např. sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologie*, III, q.80, a. 1,2; Terezie od Ježíše, *Cesta dokonalosti* 35. kapitola. Učení Tridentského koncilu je směrodatně potvrdilo: 13. zasedání, kapitola VIII.

[172] Srov. Jan Pavel II., encyklika *Ut unum sint* (25. 3. 1995),45-46: AAS 95 (2003), 463-464; Kodex kanonického práva kánon 844 § 3-4; Kodex práva Východních církví kánon 671, § 3-4; Papežská rada pro podporu jednoty křesťanů: *Direktář pro uplatňování zásad a norem o ekumenismu* (25.3. 1993) 125, 129-131: AAS 85 (1993), 1087, 1088-1089.

[173] Srov. Propositio 41; 2. Vatikánský koncil, dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio*, 8, 15; Jan Pavel II, encyklika *Ut unum sint* (25. 5. 1995), 46: AAS 87 (1995) 948; Encyklika *Ecclesia in Eucharistia* (17.4. 2003), 45-46: AAS 94, (2003) 463-464; Kodex kanonického práva kánon 844 § 3-4; Kodex práva Východních církví kánon 671 § 34; Papežská rada pro podporu jednoty křesťanů : *Direktář pro uplatňování zásad a norem o ekumenismu* (25.3. 1993) 125, 129-131? AAS 85 (1993), 1087-1089.

[174] Srov. č. 1398-1401

[175] Srov. č. 293

[176] Srov. Papežská rada pro sdělovací prostředky, *Pastorální instrukce o společenských sdělovacích prostředcích k 20. výročí ?Communio et Progressio? Aetatis novae* 2. 2. 1992) : AAS 84 (1992): AAS 84 (1992), 447-448.

[177] Srov. Propositio 44.

[178] Srov. Propositio 44.

[179] Srov. Propositio 48.

[180] Takové poznání mohou nabýt kandidáti kněžství v semináři prostřednictvím vhodných iniciativ: srov. Propositio 45.

[181] Srov. Propositio 37.

[182] Srov. Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, 36 a 54.

[183] Srov. Propostio 36.

[184] Srov. *Ibid.*

[185] Srov. Propositio 32.

[186] Srov. Propostio 14.

[187] Propositio 19.

[188] Srov. Propositio 14.

- [189] Srov. Benedikt XVI. Homilie při prvních nešporách Soslání Ducha svatého (3.6.2006): AAS 98 (2006) 509.
- [190] Srov. Propositio 34.
- [191] Enarrationes in Psalmos 98, 9; CCL XXXIX, 1385; Srov. Benedikt XVI. Projev k Římské kurii (22. 12. 2005) : AAS 98 (2006) 44-45.
- [192] Srov. Propositio, 6.
- [193] Benedikt XVI. Projev k Římské kurii (22. 12. 2005): AAS 98 (2006), 45.
- [194] Srov. Propositio 6; Kongregace pro bohoslužbu a řád svátostí, Direktorium o lidové zbožnosti a liturgii (17.12.2001) č. 164-165, Città del Vaticano 2002 str. 137-139; Posvátná kongregace pro bohoslužbu a svátosti, Instrukce Eucharisticum mysterium (25. 5. 1967): AAS 57 (1967), 539-573.
- [195] Srov. Relatio post disceptationem, 11: L'Osservatore Romano, 14.10. 2005, str.5.
- [196] Srov. Propositio 28.
- [197] Srov. č. 314.
- [198] VII, 10, 16: PL 32, 742
- [199] Benedikt XVI. Homilie na Marienfeldu (21.8.2005): AAS 97 (2005) 892; srov. Homilie během svatodušní vigilie (3.6.2006): AAS 98 (2006) 505.
- [200] Srov. Relatio post disceptationem, 6, 47: L'Osservatore Romano (dt.) 35. očník č. 45 str.12.16 Propositio 43.
- [201] De civitate Dei, X. 6: PL 41, 284.
- [202] Srov. Katechismus katolické Církve, 1368.
- [203] Srov. Sv. Irenej, Proti herezím. IV. 20, 7; PG 7, 1037.
- [204] List Magnesijským 9, 1: PG 5, 670
- [205] Srov. První Apologie 67, 1-6: PG 5; 670
- [206] Srov. Propositio 30.
- [207] Srov. AAS 90 (1998), 713-766.
- [208] Propositio 30.
- [209] Homilie (19.3.2006): AAS 98 (2006) 324)
- [210] Zcela správně poznamenává Komentář sociálního učení církve, 258: ?Člověku vázanému na nutnost práce otevírá odpočinek výhled na dokonalou svobodu, onoho věčného sabatu (srov. Žid 4,9-10). Odpočinek dovoluje člověku rozpamatovat se na díla Boží, od stvoření po vykoupění, a znovu je prožívat, poznávat sama sebe jako jeho dílo (srov. Žid 2,10) a vzdát dík za svůj život a svou existenci jeho původci?.
- [211] Srov. Propositio 10.
- [212] Srov. Ibidem.
- [213] Srov. Benedikt XVI. Proslov k biskupské konferenci Kanady ? Quebec při jejich návštěvě ad limina Apostolorum (11. 5. 2006), L'Osservatore Romano, 12. 6. 2006 str. 5.
- [214] č. 10: AAS 71 (1979) 414-415.
- [215] Benedikt XVI., Generální audience 29.3. 2006, L'Osservatore Romano (dt.) 36 ročník č. 14, str. 2.
- [216] Propositio 39.
- [217] Srov. Relatio post disceptationem, 30: L'Osservatore Romano (dt.) 35 Jg. Nr. 45. S.15.
- [218] Srov. 2. Vatikánský koncil, dogmatická konstituce o církvi Lumen gentium, 39-42

- [219] Srov. Jan Pavel II. Po synodální poštovský list *Christifideles laici* (30.12. 1988) 14.16; AAS 81 (1989) 409-413; 416-418.
- [220] Srov. *Propositio* 39
- [221] Srov. *Ibid.*
- [222] Římský pontifikál. Svěcení biskupa, kněze a jáhna, Svěcení jednoho jediného kněze, č. 68
- [223] Srov. Jan Pavel II. Po synodální apoštolský list *Pastores dabo vobis* (25.3. 1992), 19-33; 70-81: AAS 84 (1992) 686-712; 778-800.
- [224] *Propositio* 38.
- [225] *Propositio* 39. srov. Jan Pavel II. Po synodální apoštolský list *Vita consecrata* (25.3.1996), 95: AAS 88 (1996), 470-471.
- [226] Kodex kanonického práva kánon 663, § 1.
- [227] Srov. Jan Pavel II. Po synodální apoštolský list *Vita consecrata* (25.3. 1996), 34: AAS 88 (1996) 407-408.
- [228] Encyklika *Veritatis splendor* (6. 8. 1993), 107: AAS 85 (1993) 1216-1217.
- [229] Benedikt XVI., Encyklika *Deus caritas est* (25. 12. 2005), 14: AAS 98 (2006) 229
- [230] Srov. Jan Pavel II. Encyklika *Evangelium vitae* (25.3. 1995): AAS 87 (1995), 401-522; Benedikt XVI. Proslov k Papežské akademii pro život. (22. 2. 2006): AAS 98 (2006) 264-265.
- [231] Srov. Kongregace pro nauky víry, Instrukce k některým otázkám ohledně působení a chování katolíků v politickém životě. (24.11. 2002): AAS 96 (2006) ,359-370
- [232] Srov. *Propositio* 46.
- [233] AAS 97 (2005) 711
- [234] *Propositio* 42.
- [235] Srov. List církve ze Smyrny o mučednictví sv. Polykarpa, XV, 1: PG 5, 1039, 1042.
- [236] Ignác z Antiochie, Římanům, IV, 1: PG 5, 690.
- [237] Srov. 2. Vatikánský koncil, dogmatická konstituce *Lumen Gentium*, 42.
- [238] Srov. *Propositio* 42, srov. také Kongregace pro nauku víry. Prohlášení o spásonosné jedinečnosti a univerzálnosti Ježíše Krista a církve *Dominus Jesus* (6.8. 2000) 13-15: AAS 92 (2000) 754-755.
- [239] Srov. *Propositio* 42.
- [240] Benedikt XVI. Encyklika *Deus caritas est* (25.12.2005), 18: AAS 98 (2006) 232.
- [241] *Ibidem*. č. 14.
- [242] Nikoli bez ohnutí jsme během shromáždění synodu vyslechli velmi významná svědectví o působivosti svátosti při budování míru. V tomto ohledu *Propositio* 49 tvrdí: "Díky slavení eucharistie se národy v konfliktu mohly shromáždit kolem Božího slova, naslouchat prorockému hlásání usmíření skrze nezištné odpuštění, dostat milost obrácení, které umožňuje přijímání téhož chleba a téhož kalicha?".
- [243] Srov. *Propositio* 48.
- [244] Benedikt XVI. Encyklika *Deus caritas est*, (25.12.2005), 28: AAS 98 (2006), 239.
- [245] *Propositio* 48.
- [246] Benedikt XVI. Proslov k diplomatickému sboru akreditovanému u Svatého stolce (9. ledna 2006): AAS 98 (2006), 127.
- [247] *Ibidem*.
- [248] Srov. *Propositio* 48. K tomu je zvláště užitečné *Kompendium sociální nauky církve*.

[249] Srov. Propositio 43.

[250] Srov. Propositio 47.

[251] Srov. Propositio 17.

[252] Srov. Martyrium Saturnini, Dativi et aliorum plurimorum 7,9.10: PL 8, 707, 709-710.

[253] Srov. Jan Pavel II. Encyklika Ecclesia de Eucharistia (17.4.2003), 53: AAS 95 (2003) 469.

[254] I. eucharistická modlitba (Římský mešní kánon).

[255] Propositio 50.

[256] Srov. Benedikt XVI. Homilie (8. prosince 2005): AAS 98 (2006) 15.

<http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=7640>

<http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=7651>

<http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=7642>

<http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=7644>

<http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=7643>